



Vertel mij wat.....

Mondelinge taalontwikkeling bij jonge kinderen

2010

Praktijkwerkstuk in het kader van het Fontys opleidingscentrum
 Opleidingstraject: Hbo- master Special Educational Needs
 Gespecialiseerd leraar
 Lesplaats: Bovenkarspel
 Begeleider: Nicole Coehoorn
 Studentnummer: 2133814
 Clasien Bregman- Snaas
 Hemmerbuurt 38
 1607 CJ Hem

Opleidingscentrum speciale onderwijszorg Fontys Hogescholen
 Tilburg

Synopsis

Milène; 4 jaar en 2 maanden
“Ik had overgister keelpijn.....”

De kinderen in mijn klas kunnen maar moeizaam een verhaal navertellen. Wel aan de hand van vragen van mij maar vaak niet zelfstandig. Daarnaast ervaar ik regelmatig dat kinderen het moeilijk vinden ervaringen en gebeurtenissen in een goede volgorde van tijd te vertellen. Het verhaal is daardoor voor andere kinderen soms niet te begrijpen. Hierdoor raakt de motivatie om te luisteren, maar zeker ook om te vertellen weg.

Door mijn onderzoek op de mondelinge taal te richten, wil ik erachter komen op welke manier ik de mondelinge taalvaardigheid van kinderen in mijn klas verder kan helpen ontwikkelen. Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook:

Hoe kan ik kinderen helpen om verhalende teksten beter na te vertellen?

In de literatuur heb ik gelezen hoe belangrijk de mondelinge taal is voor de ontwikkeling van kinderen. De mondelinge taal moet daarom meer aandacht krijgen in mijn klas. Ik wil het interactief voorlezen gaan inzetten om de mondelinge taal te stimuleren en daarbij extra aandacht besteden aan de kerndoelen van het interactief voorlezen: boekoriëntatie, verhaalbegrip, inzicht in de functies van geschreven taal, uitbreiden van de woordenschat, spreken en begrijpend luisteren. Om de kinderen te ondersteunen maak ik bij het boek/ thema een passende verteltafel. Door concrete attributen uit het verhaal op de verteltafel te gebruiken, lukt het kinderen nog beter een bestaand verhaal terug te vertellen. Naast het plezier dat kinderen aan het boek beleven hebben zij bij het navertellen steun aan de bestaande verhaallijn en aan de prenten in het boek.

Na mijn onderzoek kunnen kinderen in mijn klas het boek goed navertellen. Ik kan concluderen dat met name het herhaald voorlezen en de voorinstructies goede interventies zijn die hierbij hebben geholpen. De kinderen zijn woorden gaan begrijpen en herhaald voorlezen stimuleert een kind tot vertellen. Het leert ze luisteren naar zinsconstructies, zinswendingen en klankpatronen. Het herhaald voorlezen heeft er voor gezorgd dat grote delen van de tekst en de zinsconstructies uit het boek goed zijn ingeslepen.

De voorinstructie geeft de zwakke leerlingen meer zelfvertrouwen om te spreken, omdat het kind tijdens deze interventie extra uitleg krijgt over de kernwoorden van het verhaal, de zinsconstructies en de verhaallijn.

De vaardigheid om te spreken zal zich nu verder ontwikkelen.

Na heel veel uurtjes achter de computer kan ik trots melden dat ik mijn onderzoek heb afgerond. Een onderzoek dat mij veel heeft opgeleverd. Op deze manier wil ik een aantal mensen bedanken die het mogelijk hebben gemaakt dat ik dit onderzoek goed heb kunnen afronden.

Allereerst wil ik mijn man Peter bedanken voor de tijd die hij mij gegeven heeft om achter de computer mijn onderzoek te kunnen schrijven. Ik begon mij weleens als een kluizenaar te voelen. Peter nam mij dan even mee, weg bij de computer vandaan.

Ook wil ik mijn 5 dochters: Rosa, Noortje, Sara, Maartje en Dieuwertje bedanken voor hun luisterend oor wanneer ik het even niet meer zo zag zitten.

Ik wil mijn intervisiegroepje Teun, Susan en Suzanne bedanken voor de steun, oplossingen en complimenten die ik van ze kreeg. Ook mijn intervisiebegeleidster Nicole Coehoorn wil ik bedanken voor alle goede adviezen die ik van haar kreeg en de snelle feedback.

De meester Spigtschool wil ik bedanken voor de mogelijkheid die ik heb gekregen om deze opleiding te volgen. De directeur, Jack Koomen en de intern begeleider, Christa Kerstens wil ik bedanken voor de informatie die zij mij gaven en voor de hulp bij het analyseren van de resultaten en bij het maken van de grafieken.

Inhoudsopgave

Inge; 4 jaar en 4 maanden
“Ik ben in blote armen...”

Synopsis	pagina 2
Erkentelijkheidspagina	pagina 3
Inhoudsopgave	pagina 4
Hoofdstuk 1 Introductie	pagina 5
Hoofdstuk 2 Situering	pagina 8
Hoofdstuk 3 Het onderzoek	pagina 14
Hoofdstuk 4 Datapresentatie	pagina 19
Hoofdstuk 5 Analyse	pagina 27
Hoofdstuk 6 Reflectie	pagina 34
Literatuurlijst	Pagina 39
Bijlage 1 Paper Systematisch en planmatig werken aan taal in de kleuterperiode	Pagina 40
Bijlage 2 Stappenplan interactief voorlezen	Pagina 42
Bijlage 3 Plan van aanpak	Pagina 44
Bijlage 4 Video- verslag van de verteltafel; oktober '09	Pagina 47
Bijlage 5 Video- verslag van de verteltafel; maart '10	Pagina 49
Bijlage 6 Foutenanalyse, Zinsbegrip	Pagina 52
Bijlage 7 Foutenanalyse, Zinspatronen	Pagina 54
Bijlage 8 Enquête formulier oktober '09 van J.	Pagina 56
Bijlage 9 Enquête formulier maart '10 van J.	Pagina 57
Bijlage 10 Enquête formulier oktober '09 van F.	Pagina 59
Bijlage 11 Enquête formulier maart '10 van F.	Pagina 60
Bijlage 12 Enquête formulier oktober '09 van M.	Pagina 61
Bijlage 13 Enquête formulier maart '10 van M.	Pagina 62

Hoofdstuk 1 Introductie

Lize; 5 jaar en 9 maanden.

“Mijn opa is ziek. Hij heeft een anker in zijn borst, net als buurvrouw Paula.” (Hij heeft kanker)

In het onderwijs ligt het accent van taal, op lezen en schrijven. De mondelinge taalvaardigheid moet echter nog een plek krijgen in het basisonderwijs. Mondelinge taalvaardigheid is een doel op zich. Kinderen leren zichzelf presenteren, aan gesprekken deel te nemen en een mening te verwoorden. Door taal te gebruiken vergroten kinderen hun mondelinge taalvaardigheid¹. In alle activiteiten en gesprekken is er sprake van betekenisverlening. Daarvoor heb je elkaars aandacht nodig. Er is groei en ontwikkeling mogelijk voor alle deelnemers aan het gesprek. Ze leren verwoorden wat je van iets of van iemand of van jezelf vindt². Het is noodzakelijk dat kinderen zich tijdens het gesprek van alles afvragen en dit hardop doen. Deze eigen vragen zorgen ervoor dat kinderen actief bij het denken en het gesprek betrokken zijn en dat zet hun taalmechanisme goed in werking¹.

Daarom heeft de mondelinge taalvaardigheid van kinderen mijn belangstelling. Ik wil weten op welke manier ik de mondelinge taalvaardigheid van kinderen in mijn klas verder kan helpen ontwikkelen.

1.1 Mijn beweegredenen

Ik vind het erg belangrijk dat kinderen zich mondeling goed kunnen uitdrukken. Wanneer kinderen hun gedachten goed kunnen verwoorden zijn zij in staat om kennis en informatie over te dragen aan anderen op een begrijpelijke manier. Ook kunnen zij gericht vragen naar informatie die zij graag willen weten. Ook tijdens de sociale contacten, is de mondelinge taal onmisbaar.

Het is zinvol om te weten hoe je bijvoorbeeld iemand uitnodigt tot meespelen, hoe je anderen betreft bij het spel dat jij wilt spelen, hoe je anderen vertelt over je fantasieën en verwachtingen van het spel en hoe je onderlinge conflicten oplost. Wanneer de taal niet duidelijk wordt uitgesproken of verkeerd overkomt is er sprake van miscommunicatie. Juist dan is het erg belangrijk dat het kind met zijn taal kan reflecteren op datgene wat er gebeurd is.

Daarnaast ervaar ik in mijn klassensituatie regelmatig dat kinderen het moeilijk vinden ervaringen en gebeurtenissen in een goede volgorde van tijd te vertellen. Het

¹ Mondelinge communicatie; Resi Damhuis en Piet Litjens

² Zoeken naar woorden; gespreksactiviteiten in de onderbouw; Bea Pompert, Janneke Hagenaar, Linda Brouwer

verhaal is daardoor voor andere kinderen soms niet te begrijpen. Hierdoor raakt de motivatie om te luisteren, maar zeker ook om te vertellen weg.

1.2 Wat wil ik bereiken

Nu al help ik de kinderen die het moeilijk vinden om te vertellen door ze gerichte vragen te stellen. De antwoorden van het kind vat ik samen tot een logisch geheel. Op deze manier probeer ik samen met het kind zijn of haar gedachten te ordenen zodat de anderen kinderen zich de gebeurtenis voor kunnen stellen.

De mondelinge taal moet meer aandacht krijgen in mijn klas. Om een start te maken wil ik verbetering brengen in het, een kind laten na vertellen van een bestaand verhaal. Het navertellen van een verhaal wil ik nog verder ondersteunen door bij elk thema een boek centraal te zetten met daarbij een passende verteltafel.

Naast het plezier dat kinderen aan het boek beleven hebben zij bij het navertellen steun aan de bestaande verhaallijn en aan de prenten in het boek. Door de concrete attributen op de verteltafel, lukt het kinderen nog beter een bestaand verhaal terug te vertellen.

1.3 Voorwaarden

Ik wil zorgen voor voldoende activiteiten waarbij kinderen zich betrokken voelen waardoor hun vaardigheid om te spreken zich verder zal ontwikkelen. Deze activiteiten wil ik koppelen aan het prentenboek dat centraal staat. Situaties als deze wil ik tijdens mijn zelfstandig werken creëren in een kleine kring maar ook in de grote kring zal het boek gebruikt worden om met de taal bezig te zijn.

Een voorwaarde om deze momenten te realiseren is een goed klassenmanagement en ik kan zeggen dat dit, in mijn klas heel goed verloopt. De kinderen kunnen voor langere tijd met uitgestelde aandacht omgaan en zijn heel zelfstandig. Duidelijke instructie, een goede organisatie en planning is hierbij nodig.

1.4 Verwachtingen

Ik verwacht na een periode van extra aandacht voor interactief voorlezen, dat de kinderen in mijn klas een verhaal of boek beter kunnen navertellen omdat ik veel aandacht besteed heb aan de kernpunten van interactief voorlezen³.

Ik wil graag mijn collega's informeren en op de hoogte houden over mijn onderzoek door artikelen aan ze door te spelen, zodat zij inzien hoe belangrijk deze manier van werken is voor jonge kinderen.

³ Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; Monique Krings - Heussen

Nu ik weet hoe belangrijk deze kernpunten zijn wil ik deze activiteiten terug op het rooster krijgen. Om dit te realiseren wil ik dit overleggen met de directeur en de IB -er en mijn collega's van de onderbouw.

De aangeboden kern en thema woorden wil ik een goede plek geven in de klas zodat deze regelmatig in gesprekken en activiteiten terug komen.

Ik wil een vaste opbouw maken bij het boek dat centraal staat. Op deze manier is er extra aandacht voor de kerndoelen en voor het begrijpend luisteren.

Daarnaast wil ik de behandelde boeken zichtbaar maken voor ouders, zodat zij kunnen zien waar wij mee bezig zijn geweest.

Hoofdstuk 2 Situering

*Femke; 6 jaar en 1 maand
“Juf wij zijn dood. Onze buik klopt
niet meer!!”*

In dit hoofdstuk zal ik vertellen hoe ik kinderen in mijn groep help om de vertelvaardigheid te verbeteren. Geef ik kinderen hier wel voldoende gelegenheid voor om dit te ontwikkelen? Ook zal ik uitleggen waarom het zo belangrijk is om bewust met mondeling taalonderwijs aan de slag te gaan. Wat wordt er in de literatuur over het belang van mondelinge taal geschreven en wat zegt de literatuur over begrip en luisteren en woordenschatontwikkeling in de groepen 1-2 van het basisonderwijs?

2.1 Mijn praktijksituatie

Ik ben leerkracht op de Meester Spigtschool in Hoogkarspel en werk al 27 jaar met kleuters. Onze school heeft 13 groepen waarvan vier heterogene kleutergroepen die ontwikkelinggericht werken⁴. Bij het ontwikkelinggericht werken proberen we de vertelvaardigheid van kinderen te stimuleren door ze te betrekken bij de planning, bij het proces en bij het terugkijken op de les. Ook denken kinderen mee welke themahoek we in de klas gaan maken. De betrokkenheid van kinderen staat hierbij centraal. Samen met de kinderen kiezen we thema's. In de kleine kring wordt de vormgeving besproken en komen kinderen met ideeën om de themahoek in te richten. Na het zelfstandig werken bespreek ik samen met de kinderen in een evaluatie kring hoe het werk is verlopen. In deze kring kunnen kinderen vertellen wat er gemaakt is, hoe zij iets gemaakt hebben en waar zij tegenaan zijn gelopen. Samen met de andere kinderen proberen we dan een oplossing te bedenken. Om de taal te blijven stimuleren werken we aan wat goed gaat en wat leuk is voor het kind om te doen. In de kleuterperiode is deze spontane ontwikkeling waarin o.a. de taal, denken en motoriek maximaal gestimuleerd moeten worden volop aanwezig⁵. Spelonderwijs en in interactie met de leerkracht. De leerkracht daagt uit maar het kind bepaalt het tempo.

Tijdens de vertelkring en tijdens het melk drinken is er alle gelegenheid om eigen verhalen te vertellen. Omdat de vertelkring veel tijd inneemt, hebben wij deze kring nog maar twee keer per week. Vaak komen de kinderen met interessante onderwerpen om uit te diepen. Ik kan hier vanwege de tijd en thema niet altijd op in gaan. Ik beseef heel goed dat dit gemiste kansen voor mijzelf zijn en ook voor de kinderen die ik op deze manier unieke en ervaringsgerichte leermomenten onthoud. Verder behandelen wij boeken die aansluiten bij het thema maar zetten de boeken niet centraal. De boeken worden voorgelezen, besproken en de kinderen kunnen eigen ervaringen die zij met het onderwerp hebben vertellen. Daarna gaat het boek weer op de plank. Drama, liedjes, versjes, woordenlijsten en woordkaarten, lees/schrijf en knutselactiviteiten, verbinden wij aan het thema dat centraal staat.

⁴ Hoekenwerk, hoeken in de ontwikkelingsgerichte onderbouw/ werkgroep centraal in samenwerking met Frea Janssen –Vos; blz. 108

⁵ Pijlers van interactief onderwijs

2.2 Het belang van mondeling taalonderwijs

In de literatuur lees ik dat taalonderwijs van groot belang is en een rol speelt bij het verwerven van inhoud en vaardigheden in alle leergebieden en de transfers tussen de leergebieden onderling. De mondelinge taalvaardigheden zijn van belang bij het leren lezen en schrijven. Om te leren lezen en schrijven heb je de mondelinge taal nodig. Taal heeft ook een sociale functie. Kinderen dienen de taalvaardigheid te ontwikkelen omdat ze die nu en straks in de maatschappij hard nodig hebben⁶. Bij ons in de onderbouw wordt spelenderwijs gewerkt aan mondelinge taalvaardigheid en is de mondelinge taal verweven in alle vakken. Het krijgt daarbij niet de specifieke aandacht. Resi Damhuis en Piet Litjens⁷ vinden dat de school een veel grotere rol moet gaan spelen om de mondelinge taalvaardigheid bij kinderen te ontwikkelen zodat ze goede sprekers en luisteraars worden. De mondelinge taalvaardigheid moet een plek krijgen in het onderwijs. Het expertisecentrum Nederland gaat ervan uit dat kinderen hun mondelinge taalvaardigheid vergroten door taal te gebruiken. Alleen wanneer een kind actief aan een gesprek deelneemt en niet alleen luistert en reproduceert, zet dat zijn taalleermechanisme in volle werking. Dit uitgebreid praten is nodig voor een goede taalontwikkeling. Wanneer een kind uitgebreid praat, gebruikt het zo creatief en actief mogelijk zijn kennis van taal. Als het kind door heeft dat hij iets nog niet precies weet gaat hij op de taalelementen letten in de taal die hij om zich heen hoort. Zo ontdekt hij wat hij nog niet wist en krijgt dus nieuwe kennis van taal.

Hoe krijg je kinderen aan het praten en hoe stimuleer je ze tot taalgebruik?

2.3 Begrijpend luisteren

Begrijpend luisteren is een van de tussendoelen van de mondelinge taal⁸. In de kerndoelen van de mondelinge taalontwikkeling ligt een groot accent op de informatieverwerving. De taaluitingen in luisterteksten doen een beroep op het begrijpen van de teksten. Ook verhalende teksten worden hierbij betrokken. Dit zijn n.l. de eerste teksten waarmee jonge kinderen in aanraking komen. Kinderen leren hun aandacht te richten op, en langere tijd te luisteren naar verhalen. Zij ontwikkelen daardoor een positieve luisterhouding en leren een verhaal of informatieve tekst te begrijpen. Ook leren ze onderscheid te maken tussen belangrijke en minder belangrijke informatie. Zij kunnen de kern van een verhaal weergeven en werken ook aan hun woordenschat. Je kunt stellen dat begrijpend luisteren vooraf gaat aan

⁶ Tule.SLO. nl

⁷ Mondelinge communicatie/ Damhuis, R., Litjens, P. (2003)

⁸ Pijlers van interactief onderwijs

begrijpend lezen⁹. Begrijpend lezen is belangrijk om gesproken taal te begrijpen schrijft Monique Krings- Heussen in haar artikel. Om de teksten volledig te begrijpen is een voldoende woordenschat wel een voorwaarde. Het is heel belangrijk dat de kinderen in de groepen 1-2 in aanraking komen met begrijpend luisteren omdat zij de strategieën en vaardigheden van begrijpend lezen kunnen aanleren. Tevens zal het aanvankelijk lezen in groep 3 vergemakkelijken.

2.4 Woordenschat

Als kinderen beschikken over een goede woordenschat geldt dat kinderen elkaar beter begrijpen en informatie beter kunnen opnemen. Vooral voor kinderen uit de groepen één tot en met vier is het verbreden van hun woordenschat essentieel¹⁰. Veel kinderen leren de meeste woorden vanzelf maar bij het kind dat een beperkte woordenschat heeft, zal dit als een negatief effect op zijn leerprestaties werken. Kinderen met een grote woordenschat maken een betere start bij het aanvankelijk leesproces in groep 3 en kunnen teksten eerder lezen en begrijpen.

Kinderen leren de betekenis van woorden niet vanzelf. Voordat kinderen nieuwe woorden gaan gebruiken worden deze woorden eerst opgeslagen in het mentale lexicon. Het mentale lexicon is het best te vergelijken met een netwerk, waarin allerlei verbindingen tussen de woorden lopen. In het netwerk van het mentale lexicon zijn de woorden knooppunten in een web van verschillende verbindingen. Het gigantische web van woorden en betekenisrelaties bevat diverse soorten kennis. Bij elk woord hoort een uitgebreide hoeveelheid kennis over klank, betekenis, grammaticale eigenschappen en gebruiksmogelijkheden. In het netwerk lopen allerlei verbindingslijnen. Hoe meer verbindingen een woord heeft en hoe vaker die verbindingen worden geraadpleegd, des te beter men die woorden kent¹¹.

Bij het verwerven van nieuwe woorden zijn kinderen ook nu het meest betrokken als er sprake is van betekenisvolle situaties. Woorden, gebeurtenissen en ervaringen die gekoppeld zijn aan een boek of een thema kunnen kinderen gemakkelijker en duidelijker verwerven en verwerken doordat in het lange termijn geheugen de woorden en andere kennis over het onderwerp aan elkaar gekoppeld worden. Dat vergroot tevens de ophaalbaarheid van de woorden (Met woorden in de weer, praktijkboek voor het basisonderwijs/ Nulft, D. van den, Verhallen, M., Bussum 2001)

⁹ Monique Krings – Heussen(2006). Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen. JSW(jaargang 90)

¹⁰ Met woorden in de weer, praktijkboek voor het basisonderwijs/ Nulft, D. van den, Verhallen, M., Bussum (2001)

¹¹ Woorden leren, woorden onderwijzen, Verhallen, 1994

2.5 Interactief voorlezen

In het interactieve onderwijs zijn er drie vormen van leren: betekenisvol leren, sociaal leren en strategisch leren¹².

Interactief voorlezen van prentenboeken is een vorm van betekenisvol leren en is uitermate geschikt voor kleuters om ze te stimuleren tot taalgebruik. De prentenboeken moeten aansluiten bij de belevingswereld of interesse van het kind en er worden activiteiten aan het boek gekoppeld.

Het sociaal leren, doen kinderen door in interacties met ouders, kinderen en leerkracht te treden. Het kind breidt de woordenschat en kennis over de wereld uit. Zij leren taal begrijpen en gebruiken.

Tijdens het interactief voorlezen¹³, leren kinderen;

- Actief luisteren naar een verhaal waarbij aangesloten wordt bij hun beleving
- Stimuleren om meer taal te gebruiken om zo meer taal te verwerven (communicatie)
- Uitbreiden van actieve en passieve woordenschat
- Luisteren naar elkaar en adequaat reageren op elkaar en leren van elkaar
- Relaties leggen binnen en/of buiten “de hier en nu” situatie
- Het koppelen van een verhaal aan de eigen beleving

Kinderen ontwikkelen een positieve luisterhouding. Ze kunnen zich voor lange tijd richten op een verhaal en leren een verhaal te begrijpen. Tijdens begrijpend luisteren komen kleuters spelenderwijs in contact met strategieën die ze later bij het begrijpend lezen kunnen toepassen: voorkennis opdoen, voorspellingen doen en moeilijke woorden bespreken.

Bij de introductie van een boek gaat het om het ophalen van voorkennis. Kinderen leren het best wanneer zij nieuwe kennis kunnen verbinden met wat ze al weten.

De mondelinge communicatie van kinderen kan je versterken door kinderen te laten voorspellen wat er in een verhaal gebeurt en door kinderen relaties te laten leggen met hun eigen ervaringswereld. Zo krijgen de kinderen greep op verhalen.

Moeilijke woorden worden vooraf geselecteerd en besproken met de minder taalvaardige kinderen. Zij kunnen deze woorden begrijpen tijdens het voorlezen, door goed te luisteren naar de tekst en door te kijken naar de illustraties in het boek.

Herhalen helpt daarbij. Uit onderzoek van Bus en anderen blijkt dat kleuters meer nieuwe woorden leren wanneer hetzelfde boek drie à vier keer wordt voorgelezen. Kinderen tot 10 jaar leren betekenisrelaties en zinspatronen het beste door veel zinnen te horen en te produceren in de context van een verhaal, dialoog of een gesprek¹⁴. Wanneer kinderen actief meedenken over het verloop van een verhaal, raken zij meer betrokken en leren ze na te denken over de consequenties van de acties van de hoofdpersoon.

¹² Pijlers van interactief onderwijs

¹³ Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; Monique Krings - Heussen

¹⁴ Tak- toets

Tijdens het voorlezen kan een leerkracht nog een luistervraag stellen om de kleuters te stimuleren na te denken over de inhoud van het verhaal. Het verhaalbegrip kan je bevorderen door wendingen in het verhaal samen te vatten. Daarna krijgen kinderen volop ruimte om opmerkingen te maken of zelf vragen te stellen naar aanleiding van het verhaal. Na afloop maken de kleuters een verwerkingsactiviteit. Zij spelen het verhaal bijvoorbeeld na¹⁵.

2.6 Gesprekken

In de Combilist, een instrument voor taalontwikkeling via interactie van Resi Damhuis, Akke de Blauw en Nelleke Brandenburg staat dat gesprekken in de klas van belang zijn voor de taalontwikkeling om vloeiend te leren spreken en nieuwe kennis van de taal op te doen¹⁶.

Het is voor de leerkracht van belang om in gesprekken met kinderen door te vragen. Door uit nieuwsgierigheid vragen te stellen en kennisvragen te veranderen in ervaringsvragen nodig je het kind uit om zelf iets te vertellen. Dit soort vragen kan alleen het kind beantwoorden en niemand anders. Kinderen met wie regelmatig op deze manier gesproken wordt raken gewend aan het gevoel dat zij deskundigen zijn als het gaat om hun eigen ervaringen. Dat geeft zelfvertrouwen¹⁷.

Het deelnemen aan gesprekken is een van de tussendoelen van de mondelinge taal. Ze leren actief deel te nemen aan gesprekken in de kleine kring door initiatieven te nemen en onderwerpen in te brengen. Kinderen leren nadenken en leren hun gedachten te verwoorden.

2.7 Betekenisvolle leersituaties

Ook zal de leerkracht betekenisvolle leersituaties moeten creëren om kinderen de gelegenheid te geven actief te leren. Kinderen bedenken eigen betekenissen en koppelen eigen ervaringen aan het onderwerp waardoor zij op eigen initiatief deelnemen aan gesprekken. Dit is o.a. te lezen in de handleiding van de TAK-Toets, Spel en ontwikkeling/ Frea Janssen-Vos, Zoeken naar woorden; gespreksactiviteiten in de onderbouw/ Bea Pompert, Janneke Hagenaar, Linda Brouwer. (2009), Hoe lang duurt een boek van Aart Jan Klok, Van Oers(1999) en Mondelinge communicatie/ Damhuis, R., Litjens, P. (2003).

¹⁵ Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; Monique Krings - Heussen

¹⁶ Combilist, een instrument voor taalontwikkeling via interactie/ Damhuis, R., Blauw, A. de & Brandenburg, N. (2004)

¹⁷ Veelzijdig lesgeven in taal; hoofdstuk 9; kinderen stimuleren tot vertellen

2.8 Beginnende geletterdheid

Als kinderen veel worden voorgelezen en er wordt veel aan ze vertelt, ontluikt de geletterdheid bij kinderen. Werken aan het verhaalbegrip is een goede manier om de taalontwikkeling van kinderen te stimuleren. Het bereidt het kind voor op het zelf leren lezen en leert het kind hoe je een boek hoort te gebruiken. Het leert luisteren naar zinsconstructies, zinswendingen en klankpatronen en dat werkt positief op het leren onderscheiden van klanken woorden en zinnen tijdens het leesproces¹⁸. Door met prentenboeken aan te sluiten bij de belevingswereld of interesse van het kind en activiteiten te koppelen aan dit boek, zelf schrijven, naspelen met een verteltafel en themahoeken te creëren raakt een kind betrokken¹⁹. Alle zintuigen moeten gebruikt worden bij het leren van taal om ervoor te zorgen dat kinderen begrijpen wat zij horen en om het geleerde te blijven onthouden. Prenten uit een boek ondersteunen het verhaal en vergemakkelijken het terugvertellen van het verhaal. Herhaling is belangrijk om woorden te gaan begrijpen²⁰ en “herhaald voorlezen stimuleert een kind tot vertellen” aldus Sienke Goorhuis-Brouwer²¹.

In dit hoofdstuk heb ik uiteen gezet waarom de mondelinge taal zo belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen en voor hun schoolloopbaan. Veel activiteiten die de taalvaardigheid stimuleren zijn ook voorwaarden voor het leesonderwijs.

In hoofdstuk 3 zal ik beschrijven hoe ik de vertelvaardigheid wil stimuleren en welke elementen ik van de hierboven beschreven literatuur zal gaan gebruiken in mijn plan van aanpak.

¹⁸ Pijlers van interactief onderwijs

¹⁹ Spel en ontwikkeling/ Frea Janssen-Vos.

²⁰ TAK-toets

²¹ Taalontwikkeling en taalstimulering van peuters en kleuters / Goorhuis - Brouwer, S.

Hoofdstuk 3 Het onderzoek

Mike; 5 jaar en 6 maanden.
“Juf, wat duurt nou langer, de nacht
of de dag?”

In dit hoofdstuk zal ik beschrijven welke deelvragen ik heb gebruikt om informatie te verzamelen over de mondelinge taalontwikkeling. Ook zal ik beschrijven hoe ik de vertelvaardigheid van mijn leerlingen zal stimuleren en hoe ik mijn onderzoek vorm ga geven. Als laatste wil ik beschrijven welke onderzoeksinstrumenten mij zullen helpen om resultaten te kunnen weergeven.

3.1 Onderzoeksvragen

Om erachter te komen hoe kinderen verhalende teksten beter gaan navertellen heb ik informatie verzameld over de volgende deelvragen.

1. Helpt interactief voorlezen kinderen te stimuleren gemotiveerd met het boek aan het werk te gaan?
 - Wat zegt de literatuur over interactief voorlezen?
 - Wat zijn de kernpunten van interactief voorlezen?
 - Welke stappen zijn er te nemen tijdens het interactief voorlezen van 'n prentenboek?
2. Helpt extra aandacht voor het uitbreiden van de woordenschat om de mondelinge taalvaardigheid te vergroten?
 - Wat zegt de literatuur over woordenschatontwikkeling in het kleuteronderwijs?
 - Hoe kies ik mijn kern - en themawoorden?
 - Hoe zorg ik ervoor dat de woorden voldoende behandeld worden?
 - Hoe kan ik de woorden op een speelse wijze tijdens het spelen / werken van de kinderen gebruiken?
3. Welke tussendoelen van de mondelinge taal zijn structureel te gebruiken bij het centraal gestelde boek?
 - Wat zijn de tussendoelen van de mondelinge taal?
 - Welke tussendoelen zijn te gebruiken bij interactief voorlezen?
 - Op welke manier kan ik de tussendoelen in mijn klas introduceren?

3.2 Welke informatie uit de literatuur ga ik gebruiken

Met mijn onderzoek wil ik de mondelinge taalvaardigheid van kinderen verbeteren. Ik wil daarom bij elk thema de verteltafel²² inzetten. Daardoor lukt het kinderen beter het bestaand verhaal na te vertellen. Hier spreekt Frea Janssen- Vos over en het staat ook beschreven in de handleiding van de TAK op bladzijde 51 en bladzijde 52.

²² Hoekenwerk(blz 108); Werkgroep kleuters centraal

Ook wil ik de stappen van het interactief voorlezen gebruiken bij mijn onderzoek²³. De kinderen van mijn onderzoeksgroepje zullen profiteren van deze manier van werken met een prentenboek.

- Het verhaal wordt vooraf voorgelezen(pre-teaching).
- Vaker voorlezen is belangrijk voor de verwerking van het verhaal.
- Op een flap kunnen de nodige kernbegrippen worden aangegeven door middel van picto's over wie, wat en waar.
- Ook kan er een luistervraag bij gezet worden. Een kopie van de voorkant en de schrijver en illustrator worden vermeld en een kort verslagje.

Ik wil de mondelinge taalvaardigheid van de kinderen in mijn groep verder stimuleren door te werken met betekenisvolle activiteiten. De kinderen zullen gemotiveerd met het extra taalaanbod aan de slag gaan.

Door creatief met de boeken aan de gang te gaan, kan ik kinderen uitnodigen om te praten over de belevenissen in het boek en die koppelen aan dagelijkse ervaringen. Door extra taalaanbod zullen de kinderen een grotere passieve woordenschat opbouwen. Passieve woordenschat is nodig om taal te begrijpen en is een voorwaarde om de actieve woordenschat te vergroten. Daarmee hebben ze meer woorden tot hun beschikking om hun gedachten te verwoorden. Dit komt allemaal aan bod bij het interactief voorlezen²⁴.

Wanneer ik spelactiviteiten verbind aan een thema of een boek richt ik mijn begeleiding op het stimuleren van de taal en zal de woordenschat uitbreiden.

Kinderen pikken niet uit zichzelf woorden en formuleringen op tijdens het samenspelen, maar dit vraagt een gerichte ondersteuning om nieuwe begrippen eigen te maken. Kinderen in ontwikkelingsgerichte scholen gebruiken veel themawoorden in verschillende onderwijssituaties, ook bij vrij spel en tijdens het buitenspelen²⁵.

In de literatuur waar ik in hoofdstuk 2 naar verwezen heb, staat beschreven dat woordenschat, interactief voorlezen en begrijpend luisteren activiteiten zijn die de mondelinge taalvaardigheid bevorderen.

3.3 Plan van aanpak

Bij elk thema zoek ik een geschikt boek dat centraal komt te staan. Dan stel ik een lijst samen met woorden en uitdrukkingen die in het boek gebruikt worden. Ik wil de lijst met kernwoorden koppelen aan de oefeningen uit de map fonemisch bewustzijn. Met deze map werken we per dag 10 minuten aan het fonemisch bewustzijn. De woorden worden op deze manier regelmatig herhaald.

De activiteiten waarmee ik de vertelvaardigheid van de kinderen wil vergroten, bied ik aan voor de hele klas. Veel van de onderstaande activiteiten doe ik al met de kinderen, maar ik heb de activiteiten nooit verbonden aan één centraal boek.

²³ Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; Monique Krings – Heussen(2006)

²⁴ Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; Monique Krings – Heussen(2006)

²⁵ Spel en ontwikkeling ; Frea Janssen- Vos

Alle kinderen zullen profiteren van het extra aanbod in mijn groep, maar alleen van de drie kinderen in mijn onderzoeksgroepje zullen er resultaten gemeten worden.

- Het prentenboek ga ik vooraf bespreken. (pre-teaching) In een kleine kring leg ik de woorden uit te leggen en bespreek ik de prenten.
- Het prentenboek wil ik daarna voorlezen in de grote kring, de woorden uitleggen en de prenten bespreken. Voordat ik het boek ga voorlezen wil ik de kinderen voorspellingen laten doen aan de hand van de kaft.
 - * Waar denken jullie dat het boek over zal gaan?
 - * Waarom denken jullie dat?Tijdens het voorlezen wil ik de woorden van de kernwoordenlijst verklaren.
- Ik ga het prentenboek vaker voorlezen omdat dit belangrijk is voor de verwerking van het verhaal. De zinsconstructie in het prentenboek wordt geoefend door herhaald en interactief voorlezen
- Ik wil samen met de kinderen een woordweb maken waarbij aandacht wordt besteed aan de woordenschat.
- Ik wil samen met de kinderen een verteltafel maken waar het verhaal nagespeeld kan worden. Door gerichte vragen te stellen probeer ik de kinderen te stimuleren de kernwoorden te gebruiken.
- Ik wil samen met de kinderen een thematafel maken met daarop concrete afbeeldingen van de kernwoorden met daaronder het woord. Ook zal ik luistervragen inzetten om zo te spelenderwijs werken aan oorzaak - gevolgrelaties; middel – doelrelaties. Wie spelen er mee in het verhaal en waar speelt het verhaal zich af etc. Ook het tijdsaspect is een belangrijk kernpunt (logische volgorde).
- Ik wil de kinderen prenten uit het boek in een logische reeks laten neerleggen. De kinderen vertellen daarbij het verhaal na. Ook hier probeer ik weer het gebruik van de kernwoorden te stimuleren.
- Op een flap wil ik de nodige kernbegrippen aangeven door middel van picto's. Wie is het belangrijkste in het verhaal, wat gebeurt er in het verhaal en waar speelt het verhaal zich af?
Een kopie van de voorkant waarop de schrijver en illustrator worden vermeld en een kort verslagje komen erbij te hangen.

Ik wil deze lijst bij elk thema terug laten komen zodat het een structurele aanpak wordt. In het *Paper Systematisch en planmatig werken aan taal in de kleuterperiode(Taalpilots onderwijsachterstanden)* van D. Stolwijk en Y. Leenders staat beschreven hoe ik doelgericht kan werken aan taalonderwijs en ook de minimale tijdsbesteding per taalonderdeel staat hierin beschreven²⁶. (bijlage 1)

Na het lezen van literatuur over de mondelinge taalvaardigheid bij kinderen begrijp ik dat de ontwikkeling hiervan voor alle kinderen erg belangrijk is. Ik praat hierover met mijn collega's in de onderbouw. Zij zien ook in hoe belangrijk het gebruiken van de

²⁶ Paper Systematisch en planmatig werken aan taal in de kleuterperiode/ D, Stolwijk/ Y. Leenders – Taalpilots onderwijsachterstanden

mondelinge taal is voor jonge kinderen. In de andere kleutergroepen wordt nu bij vaker een boek centraal gesteld.

3.4 Onderzoeksinstrumenten

Ik heb ervoor gekozen om drie kinderen vanuit drie invalshoeken te volgen. Het zijn drie gemiddelde leerlingen op taalgebied. De hele groep krijgt te maken met het extra taalaanbod, maar de drie kinderen die ik speciaal voor dit onderzoek heb uitgekozen zullen vaker met mij in een kleine kring bij het onderzoek betrokken zijn. De reden waarom ik deze kinderen voor mijn onderzoek heb uitgekozen is hun zelfvertrouwen. Het zijn stille en ietwat verlegen kinderen die bij teveel aandacht dichtklappen. Bij deze drie kinderen zal ik een beginmeting en eindmeting afnemen. Ook zal ik ze observeren voordat ik met mijn onderzoek start en na afloop van het onderzoek.

Om mijn resultaten van het onderzoek te meten, heb ik gebruik gemaakt van drie meetinstrumenten, namelijk;

- Een ouder enquête
- Een observatie vanaf een DVD
- Afname van de TAK- toets
Zinsbegrip 1 en 2

3.4.1 De ouder enquête

Van de ouders wil ik weten hoe zij thuis samen met het kind, met taal omgaan. In bijlage 14 zijn de vragen te lezen die ik aan de ouders heb gesteld.

In de tweede lijst, die dezelfde vragen bevat als de eerste enquête, wil ik de ouders vragen of zij verandering hebben zien optreden in het taalgebruik van hun kind.

3.4.2 De observatie vanaf een DVD

Tijdens de observaties let ik op motivatie, houding en vertelvaardigheid.

- Zijn de kinderen gemotiveerd om aan de slag te gaan met het verhaal bij de verteltafel?
- Hebben zij goed geluisterd naar het verhaal en kunnen zij woorden, zinnen en uitspraken uit het boek gebruiken?
- Hebben de kinderen voldoende zelfvertrouwen om het verhaal zelf na te vertellen of vragen zij bevestiging aan mij?
- Hebben zij steun aan de prenten in het boek of aan de attributen op de verteltafel om de verhaallijn te kunnen navertellen.
- Hoe is het zinsgebruik zoals: zinslengte, enkelvoudig of samengesteld, en gebruiken zij functiewoorden.

3.4.3 Afname van de TAK- toets; Zinsbegrip 1 en 2

De TAK – toets meet het zinsbegrip met twee toetsen. In zinsbegrip 1 is er aandacht voor functiewoorden en in zinsbegrip 2 worden zinspatronen getoetst²⁷.

Functiewoorden zijn belangrijke verbindingselementen in een zin en dragen bij aan de grammaticale vorm van de zin. De belangrijkste groepen functiewoorden worden getoetst: ruimtelijke woorden, hoeveelheidswaarden, persoonsaanduidende woorden en voegwoorden.

Bij het onderdeel met de zinspatronen gaat het erom dat kinderen zinnen goed begrijpen. Kinderen tot 10 jaar leren dit het beste door veel zinnen te horen en te produceren in de context van een verhaal, dialoog of een gesprek.

In dit hoofdstuk heb ik verteld vanuit welke literatuur ik mijn onderzoek ga vorm geven. Ik zal voornamelijk gebruik maken van het interactief voorlezen. Ook heb ik beschreven welke drie instrumenten ik zal gebruiken om de resultaten te meten. In hoofdstuk 4 zal ik de resultaten presenteren.

²⁷ Handleiding van de TAK- toets; bladzijde 55

Hoofdstuk 4 Datapresentatie

*Melissa; 4 jaar en 6 maanden.
“Juf, ik heb een geknarste voet...”.*

In het vorige hoofdstuk heb ik verteld hoe ik het onderzoek vorm ga geven, welke kinderen ik heb gekozen voor mijn onderzoeksgroep en waarom ik deze kinderen heb gekozen. In dit hoofdstuk zal ik de resultaten van mijn onderzoek kort bespreken.

4.1 Presentatie van mijn resultaten

In hoofdstuk 1 heb ik als voorwaarde gesteld voldoende activiteiten te creëren tijdens mijn onderzoek waarbij kinderen zich betrokken voelen. Door extra aandacht te schenken aan de woordenschat en het begrijpend luisteren wilde ik de vertelvaardigheid stimuleren. Het zijn kernpunten van het interactief voorlezen, waarover ik in hoofdstuk 2 heb geschreven. Op internet stuitte ik op de activiteitencyclus “Post voor Piet”²⁸ waarin duidelijk werd aangegeven hoe je het interactief voorlezen kunt aanpakken in je groep. De stappen voor het interactief voorlezen, die ik uit deze brochure heb gehaald, heb ik als bijlage 2 toegevoegd. Bij elk thema heb ik enkele stappen behandeld en steeds terug laten komen zoals:

- * De voorinstructie in de kleine kring
- * Het voorlezen en bespreken in de grote kring
- * Het herhalen van de kernwoorden
- * De prenten chronologisch laten neerleggen
- * Het woordweb maken
- * De verteltafel maken en een themahoek
- * Het oefenen van een zinsconstructie door herhaald en interactief voorlezen
- * Aandacht voor de verhaallijn door het stellen van luistervragen

Dit is uitgebreid beschreven in hoofdstuk 3. Voor mijn plan van aanpak verwijs ik naar bijlage 3.

Heeft het interactief voorlezen geholpen om kinderen een betere vertelvaardigheid te laten ontwikkelen en heb ik voldoende taal aangeboden waardoor de kinderen de taal begrijpen?

²⁸ De Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2. Activiteitencyclus Post voor Piet/ expertisecentrum Nederlands

4.2 De DVD – opnamen

In oktober 2009 en in maart 2010 heb ik bij de drie kinderen van mijn onderzoeksgroepje een dvd- opname gemaakt. Ik heb gelet op de houding, motivatie en de vertelvaardigheid. In het overzicht staan de resultaten van mijn observaties . De kinderen proberen het verhaal zo goed mogelijk na te vertellen met behulp van een verteltafel. Van elk kind is hetzelfde deel van de film bekeken en uitgewerkt. In bijlage 4 en 5 zijn de observatie van respectievelijk, oktober en maart, na te lezen.

Oktober 2009	J 6;0 jaar	F 5;9 jaar	M 5;1 jaar
Hij / zij heeft weinig denktijd nodig	-	-	+
Hij/zij is gemotiveerd	+/-	+	+/-
Hij/ zij hoeft geen steun van mij, attributen of van de prenten	-	-	-
Concreet gedrag	Nerveus onzeker	Afwachtend, nerveus, vraagt hulp om verder te gaan.	Zichzelf zeker
Hij/ zij herhaalt uitspraken uit het verhaal.	+/-	+/-	+
Hij/ zij gebruikt woorden uit de woordenlijst.	+/-	+/-	+
Hij/ zij gebruikt samengestelde zinnen.	+/-	+/-	+/-
Hij/ zij gebruikt functiewoorden	+/-	+/-	+/-

Maart2010	J 6;4 jaar	F 6; 1 jaar	M 5; 5 jaar
Hij / zij heeft weinig denktijd nodig	+	-	+
Hij/zij is gemotiveerd	+	+	+
Hij/ zij hoeft geen steun van mij, attributen of van de prenten	+	-	+
Concreet gedrag	Zeker van zichzelf en gemotiveerd.	Afwachtend, vraagt hulp om verder te gaan.	Zeker van zichzelf en gemotiveerd.
Hij/ zij herhaalt uitspraken uit het verhaal.	+	+	+
Hij/ zij gebruikt woorden uit de woordenlijst.	+	+	+
Hij/ zij gebruikt samengestelde zinnen.	+	+	+
Hij/ zij gebruikt functiewoorden	+	+	+

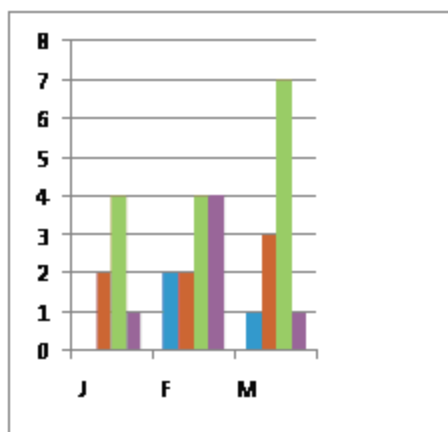
4.2.1 Uitleg van de resultaten

Uit de observatie is af te lezen dat de houding, motivatie en de vertelvaardigheid verbeterd is. In de tabel van maart 2010 zijn de punten die verbeterd zijn groen. De extra aandacht voor het herhaald voorlezen, begrijpend luisteren en de woordenschat heeft duidelijk vooruitgang gebracht in de vertelvaardigheid. Naast de vertelvaardigheid is ook de houding van J. en F. positief veranderd. Zij zijn een stuk zekerder van hun eigen kunnen en beginnen gemotiveerd met vertellen. J. was zo zeker van zichzelf en wilde voor de hele klas het boek van de Gruffalo voorlezen. Ook tijdens het spelen in de poppenkast zag je dat de houding veranderd was. F. en J. hielpen de andere kinderen met de tekst. Tijdens de voorstelling voor de andere klassen werden J. en M. zelfs overmoedig en spraken de tekst onvolledig en veel te snel uit. Ook in de kring neemt J. meer initiatief om antwoord te geven en te spreken.

4.3 Afname van de TAK- toets: Zinsbegrip 1

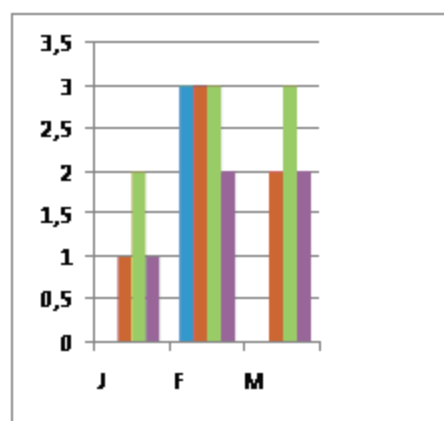
In oktober 2009 heb ik bij de drie kinderen van mijn onderzoeksgroepje als beginmeting zinsbegrip deel 1 en 2 uit de TAK- toets afgenomen. Begin maart 2010 heb ik dat nogmaals gedaan en de resultaten gebruikt als eindmeting. Zinsbegrip 1 bestaat uit functiewoorden. Functiewoorden zijn belangrijke verbindingselementen in een zin en dragen bij aan de grammaticale vorm van de zin. De belangrijkste groepen functiewoorden worden getoetst. Voor dit onderdeel zijn er 42 zinnen. Uit drie plaatjes moeten de kinderen de juiste kiezen dat bij de mondelinge zin past.

Zinsbegrip1: Functiewoorden
Afnamedatum: 15-10-2009
Totaal aantal opgaven 42
Totaal aantal fouten zie grafiek 1



■ hoeveelheidswwoorden
■ ruimtelijke woorden
■ persoonsaanduidende woorden
■ voegwoorden

Zinsbegrip 1: Functiewoorden
Afnamedatum: 04-03-2010
Totaal aantal opgaven 42
Totaal aantal fouten zie grafiek 2



4.3.1 Uitleg van de resultaten

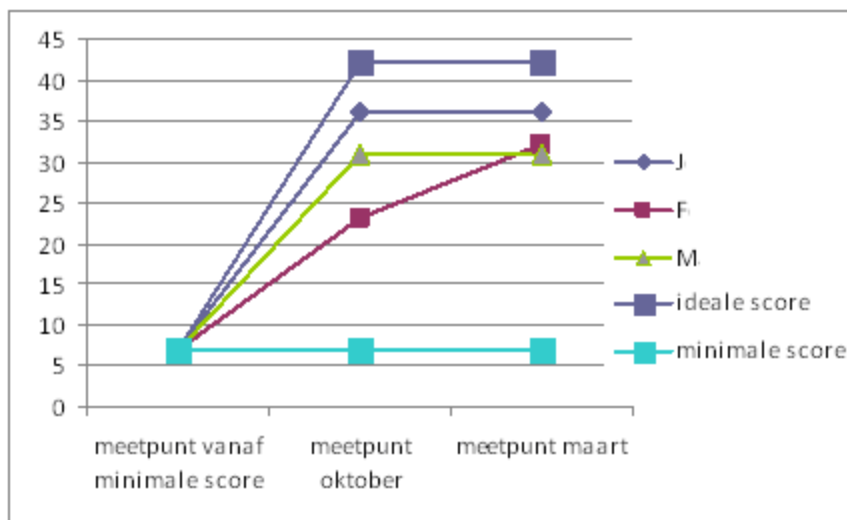
Uit de grafieken kan opgemaakt worden dat het gebruik van functiewoorden van J. en M. vooruitgegaan is. De hoeveelheidswwoorden beheersen J. en M. in maart, allebei. Zij maken hier geen fouten en daardoor is de blauwe grafieklijn niet zichtbaar. Bij M. is alleen het resultaat bij de voegwoorden iets achteruitgegaan. Bij F. is het resultaat bij de hoeveelheidswwoorden en ruimtelijke woorden achteruitgegaan. F. heeft wat meer moeite om de hoeveelheidswwoorden en de ruimtelijke woorden te begrijpen. Als zij deze woorden niet begrijpt zal zij deze woorden ook niet gebruiken tijdens het navertellen van een verhaal. Hoeveelheidswwoorden en ruimtelijke woorden horen kinderen op 5 jarige leeftijd te beheersen. Tijdens de CITO ordenen in januari scoorde F. op rekengebied

beduidend lager dan leeftijdgenootjes, een D. Zij had moeite met classificeren, vergelijken en tellen. Daaruit zou kunnen blijken dat haar ruimtelijke oriëntatie nog niet op niveau is. De foutenanalyse heb ik toegevoegd in bijlage 6. De resultaten bij de persoonsaanduidende woorden en voegwoorden zijn vooruitgegaan.

4.4 Afname van de TAK- toets: Zinsbegrip 2

Zinsbegrip 2 toetst de kennis van de relaties binnen en tussen woorden en woordgroepen in een zin. Ook voor dit onderdeel zijn er 42 zinnen. Uit drie plaatjes moeten de kinderen de juiste kiezen dat bij de mondelinge zin past.

Zinsbegrip 2: Zinspatronen
Afnamedatum: 15- 10- 2009
Totaal aantal opgaven 42
Toetsscore zie grafiek 3



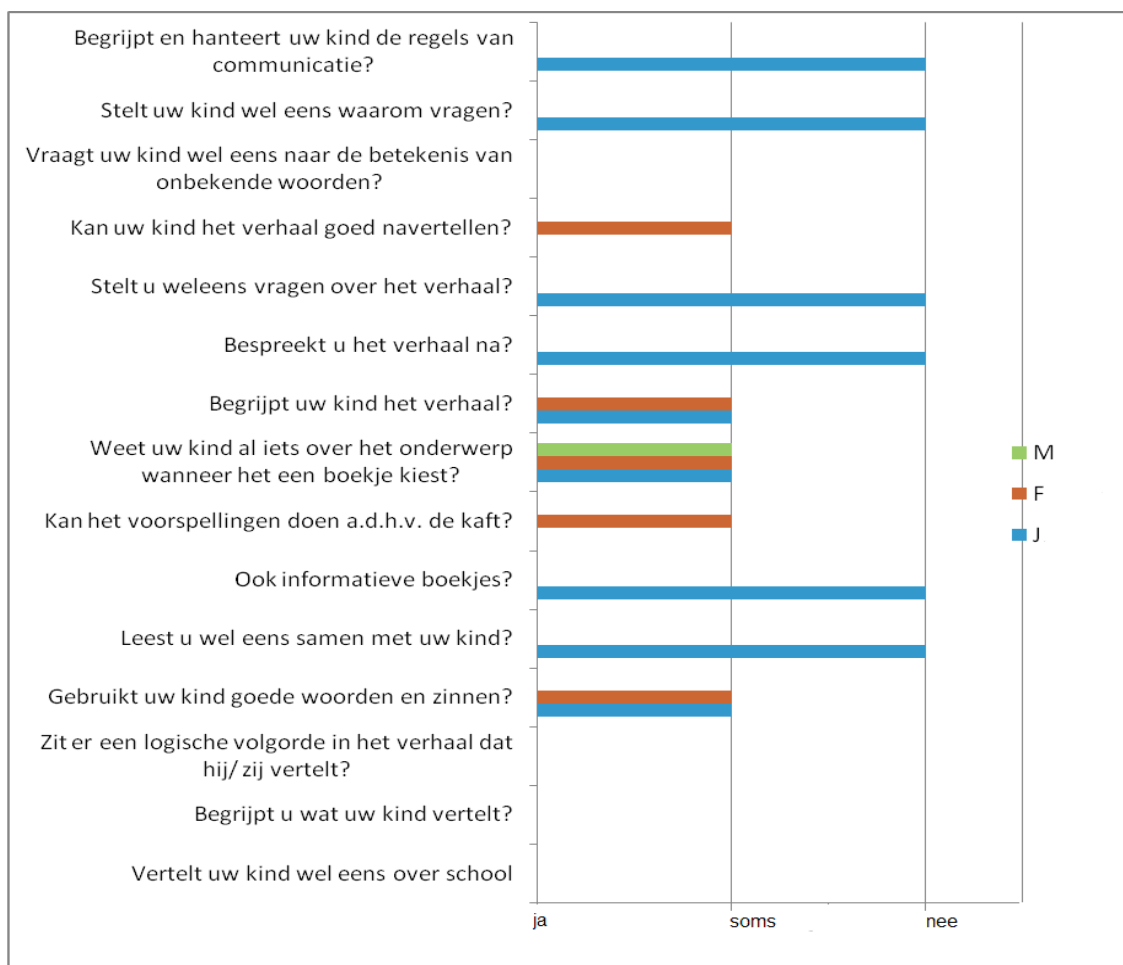
4.4.1 Uitleg van de resultaten

Bij de resultaten van F. is duidelijk te zien dat meer aanbod van taal helpt om de mondelinge taalvaardigheid te vergroten. Bij J. en M. is het toetsresultaat hetzelfde gebleven. Bij de tweede afname van dezelfde toets, aan het einde van het jaar, wordt er strenger beoordeeld. Dezelfde toetsscore kan een lagere uitslag geven. In dit onderdeel komen verschillende typen zinspatronen en betekenisrelaties voor. Kinderen leren die pas goed begrijpen wanneer zij veel zinnen horen en produceren in de context van een verhaal, dialoog of een gesprek. (bijlage 7)

4.5 De ouder enquête

Van de ouders wilde ik graag weten hoe zij thuis met taal omgaan. Gaan de ouders in gesprek met hun kind en stimuleren zij hun kinderen tot vertellen? In de enquête van maart heb ik nog extra gevraagd of zij verschil zien in het taalgebruik van hun kind na het laatste thema tijdens mijn onderzoek, de Gruffalo. In bijlage 8 en 9 zijn de gegevens van J. terug te lezen, in bijlage 10 en 11 die van F. en in bijlage 12 en 13 zijn de antwoorden van M. haar ouders te lezen.

4.5.1 Enquete: oktober 2009



4.5.2 Uitleg van de resultaten:

De antwoorden zeggen mij iets over de belangstelling en begeleiding van ouders voor de taalontwikkeling van hun kind. Hoe gaan ouders om met de mondelinge taalontwikkeling van hun kind? Wanneer er achter een antwoord geen grafieklijn staat hebben de ouders hier een "ja" ingevuld.

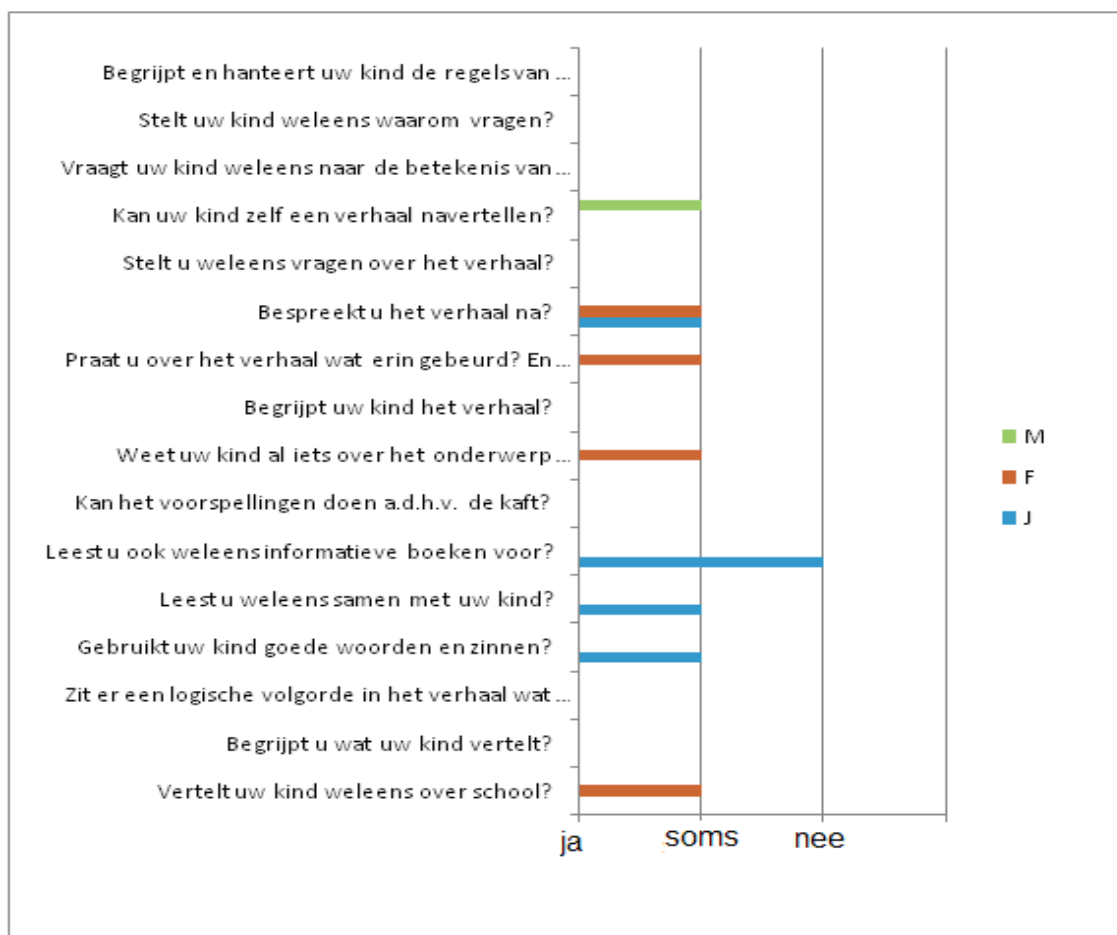
Uit de enquête blijkt dat bij M. thuis veel aandacht besteed wordt aan taal. De ouders denken positief over de taal van hun kind.

F. haar ouders zijn ook positief maar geven aan dat F. het soms nog moeilijk vindt

om verhalen na te vertellen. Zij kunnen daarom niet met zekerheid zeggen of F. de verhalen ook begrijpt. Het verkeerd gebruiken van goede woorden en zinnen komt waarschijnlijk doordat zij de functiewoorden nog niet goed beheerst.

De ouders van J. lijken wat negatief over de taal van J.. Hij gebruikt geen goede woorden en zinnen. J. spreekt bepaalde letters niet goed uit en is hiervoor onder behandeling geweest bij de logopediste. Omdat de ouders van J. niet voorlezen kunnen zij ook geen vragen stellen over het verhaal. Zij kunnen dus niet met zekerheid zeggen of J. de verhalen begrijpt omdat zij dit niet kunnen controleren. Ze geven ook aan dat J. niet weet hoe de regels van communiceren gaan. Op school laat J. heel wat anders zien. Hij luistert goed naar anderen en reageert op hun verhaal. J spreekt dan verstaanbaar. Het is een heel sociaal jongetje en vaak te lief voor anderen.

4.5.3 Enquete: maart 2010



4.5.4 Uitleg van de resultaten

In de grafiek van maart zijn minder lijnen te zien. Wanneer er naast een antwoord geen grafieklijn zichtbaar is dan hebben de ouders hier een "ja" ingevuld. De antwoorden van de ouders zijn dan ook positief in vergelijking met de vorige enquête. M. haar ouders geven aan dat zij op alle gebieden van taal positief zijn over het

presteren van M. Ook het navertellen van een verhaal lukt haar goed maar ze heeft ondersteuning nodig van de prenten uit het boek.

F. is net als op de andere gebieden erg wisselend in haar resultaten. Volgens de ouders lukt het haar nu beter om een verhaal na te vertellen. Het verhaal wordt af en toe nabesproken. De ouders geven aan dat F. de verhalen nu beter begrijpt. Ook weet F. beter over welk onderwerp het boek zal gaan als zij de kaft van het boek ziet. Ze heeft geleerd voorspellingen te doen naar aanleiding van de kaft en prenten.

Vaak heeft zij al enige kennis over het onderwerp. Wanneer F. vertelt, gebruikt zij vaker goede woorden en zinnen. Het vertellen over school wordt minder.

J. heeft een grote sprong gemaakt. Hij is actiever met taal. Hij stelt waarom- vragen en vraagt naar de betekenis van woorden die hij niet kent. De ouders van J. geven aan dat J. verhalen nu wel begrijpt. J. heeft geleerd om voorspellingen te doen aan de hand van de kaft. Hij weet ongeveer waar het verhaal over zal gaan. Ook weet hij nu meer over het onderwerp. Toch zijn de woorden en zinnen die hij gebruikt niet altijd correct. Ook de ouders van J. zijn actiever met taal aan de slag gegaan. Zij lezen nu wel eens voor en bespreken het verhaal door vragen over het verhaal te stellen. Ook pakken zij nu vaker informatieve boekjes om voor te lezen.

De resultaten die ik in dit hoofdstuk heb gepresenteerd zal ik in het volgende hoofdstuk nader verklaren en verder analyseren door hier conclusies aan te verbinden.

Hoofdstuk 5 Analyse

Mark; 5 jaar en 6 maanden

*Koorts:....“Dat had ik ook een keer.
Toen was ‘t 21.....”*

In dit hoofdstuk zal ik op basis van mijn metingen en mijn literatuuronderzoek conclusies beschrijven die gericht zijn op mijn onderzoeksvraag:

Hoe kan ik kinderen helpen om verhalende teksten beter na te vertellen?

Ik zal de onderstaande deelvragen beantwoorden:

Welke interventies hebben ervoor gezorgd dat de mondelinge taal van mijn groep verbeterd is?

Hoe kan ik de vooruitgang, gemeten aan de hand van de resultaten van de observatie, de enquête en de tak- toets koppelen aan de literatuur?

5.1 Conclusies ten aanzien van de interventies

Volgens mijn literatuuronderzoek, dat ik hoofdstuk 2 heb beschreven, zijn veel interventies mogelijk om de mondelinge taal te bevorderen. Door dit onderzoek weet ik nu welke interventies, die betrekking hebben op het interactief voorlezen, goed te gebruiken zijn in mijn praktijk. Ik ben het eens met de constatering dat interactief voorlezen uitermate geschikt is voor kleuters. Het heeft een positief effect op het stimuleren van het taalgebruik. In de praktijk en vanuit de data analyse blijkt dat de volgende interventies goed te gebruiken zijn:

1. De voorinstructie in de kleine kring;
2. Het voorlezen en bespreken in de grote kring;
3. De prenten chronologisch laten neerleggen;
4. Het oefenen van een zinsconstructie door herhaald en interactief voorlezen;
5. Aandacht voor de verhaallijn door het stellen van luistervragen;
6. Een woordweb maken;
7. Het herhalen van de kernwoorden;
8. De verteltafel maken en een themahoek;

Met name de eerste twee interventies vergroten het zelfvertrouwen om te spreken.

De zwakke leerlingen krijgen uitleg over de verhaallijn en de moeilijke woorden, die nodig zijn om het verhaal te begrijpen, worden uitgelegd. In de grote kring kunnen zij aan anderen vertellen hoe het verhaal bedoeld is.

De interventies, 3 t/m 5 zorgen ervoor dat kinderen het verhaal beter gaan begrijpen. Door het herhaald voorlezen wordt de zinsconstructie geoefend. Kinderen leren dit het beste door veel zinnen te horen en te produceren in de context van een verhaal, dialoog of een gesprek.

De interventies 6 en 7 helpen om de woordenschat uit te breiden. Bij het maken van het woordweb maken de kinderen gebruik van de netwerken in het mentale lexicon.

Het is een groot web van woorden en betekenisrelaties en bevat diverse soorten kennis. Hoe meer betekenissen en kennis het kind van een woord heeft, hoe vaker die worden gebruikt. Het kind leert op deze manier veel woorden kennen.

Interventie 8 is in mijn onderzoek het controle middel om te zien of de kinderen het verhaal begrepen hebben maar ook een oefenmoment voor het gebruiken van taal.

5.2 Conclusies ten aanzien van mijn metingen

Hieronder zal ik mijn conclusies beschrijven.

5.2.1 Conclusies vanuit de observaties (DVD- opnames)

Uit de observatie in hoofdstuk 4 is af te lezen dat de houding, motivatie en de vertelvaardigheid van de leerlingen verbeterd is. De extra aandacht voor het herhaald voorlezen, begrijpend luisteren en de woordenschat heeft duidelijk vooruitgang gebracht in de vertelvaardigheid. Het regelmatig gebruiken van de kernwoorden bij oefeningen uit de map fonemisch bewustzijn²⁹ en bij het verhaal in de poppenkast heeft hierbij geholpen. De tekst wordt op deze manier spelenderwijs geoefend en herhaald waardoor de zinsconstructies die in het boek gebruikt worden beklijven. Alle drie de kinderen kenden grote delen van het verhaal en gebruikte woorden van de lijst, tijdens het poppenkastspel dat zij voor hun eigen ouders mochten spelen.

Conclusie: Het uitspelen en het herhalen van het verhaal bij de verteltafel en in de themahoek, stimuleert de kinderen om de taal, uit het boek, betekenisvol te gebruiken. De aanwezigheid van publiek stimuleert de kinderen om teksten zorgvuldig en juist uit te spreken³⁰.

Naast de vertelvaardigheid is ook de houding van zeker twee leerlingen positief veranderd. Zij zijn een stuk zekerder van hun eigen kunnen en zijn meer gemotiveerd met vertellen. Met name de voorinstructie in de kleine kring, waarmee het interactief voorlezen altijd begint, heeft hieraan bijgedragen. In de kleine kring bespreek ik de kernwoorden met de kinderen uit mijn onderzoeksgroepje. Zij begrijpen de kernwoorden beter tijdens het voorlezen van het boek in de grote kring. Door goed te luisteren naar de tekst en door te kijken naar de illustraties in het boek kunnen zij het woord verklaren.

De derde leerling straalde tijdens de beginmeting al meer zelfvertrouwen uit. Dit is de leerling waar thuis veel aandacht is voor taal.

²⁹ Map fonemisch bewustzijn;CPS

³⁰ Spel en ontwikkeling; Frea Janssen- Vos; bladzijde 61

Conclusie: Kinderen die voorinstructie krijgen, hebben een voorsprong op andere kinderen waardoor het initiatief tot spreken en het zelfvertrouwen toeneemt.

5.2.2 Conclusies vanuit de ouder- enquête

Van de ouders wilde ik weten hoe zij thuis samen met het kind, met taal omgaan. In de grafiek met resultaten van de ouder- enquête van oktober 2009, is af te lezen dat één ouderpaar veel aan taal lijkt te doen. Zij geven aan dat hun kind haar zinnen niet altijd even duidelijk formuleert wanneer zij een verhaal navertelt. Ook vertelt zij niet vaak over school. In de enquête van maart 2010, is hier verbetering in te zien. Het kind is onder andere functiewoorden beter gaan begrijpen en kan ook de kernwoorden gebruiken. Dit zou te verklaren zijn door het interactief voorlezen en de aandacht voor de woordenschat op school. Ook de interesse voor het onderwerp heeft hieraan bijgedragen.

Conclusie: Het oefenen van de zinsconstructie, door herhaald en interactief voorlezen heeft eraan bijgedragen dat kinderen meer woorden en zinnen gaan gebruiken tijdens het navertellen van een verhaal. Zij hebben gehoord hoe zij deze woorden en zinnen kunnen gebruiken.

Ook is in de grafiek van oktober en maart af te lezen dat dit kind verhalen beter is gaan begrijpen. Als een kind de verhaallijn niet begrijpt kan, het een verhaal niet goed navertellen. De ouders kunnen het beste de verhalen meerdere keren voorlezen en vervolgens samen bespreken met het kind. Wanneer de ouders met het kind in gesprek gaan over het verhaal krijgt het kind de gelegenheid om eigen ervaringen te koppelen aan het verhaal. Het kind wordt gestimuleerd om de taal actief te gebruiken. Daardoor zal het kind nieuwe taal verwerven.

Conclusie: De extra aandacht voor de verhaallijn en door het stellen van luistervragen, gaat een kind actief taal gebruiken. Het taalmechanisme wordt op deze manier in werking gezet.

In dezelfde grafiek is af te lezen dat één ouderpaar wat negatief is over de taal van hun kind. De ouders besteden thuis niet veel aandacht aan taal. "Voorlezen doet opa" zegt de moeder van dit jongetje. Hij gebruikt geen goede woorden en zinnen. De ouders van dit kind lezen niet voor en stellen ook geen over het verhaal. De ouders kunnen niet aangeven of hun kind de verhalen wel of niet begrijpt omdat zij dit niet kunnen controleren.

In de enquête van maart 2010 is te zien dat er bij dit kind thuis meer aandacht is voor taal. Door de aandacht voor taal op school en ook thuis is een grote vooruitgang zichtbaar. Zijn kennis over taal is gegroeid. Hij durft meer te spreken in het bijzijn van anderen en is nu actiever met taal. Hij stelt vragen naar het waarom en vraagt naar de betekenis van woorden die hij niet kent.

Conclusie: Tijdens voorinstructie, krijgen kinderen het goede voorbeeld om de voorkennis te activeren. Zij gaan inzien dat de betekenis van woorden bepalend zijn om een inhoud van een tekst of informatie te kunnen begrijpen. Kinderen krijgen genoeg zelfvertrouwen om naar de betekenis van onbekende woorden te vragen of nadere uitleg te vragen over informatie dat zij nog niet begrijpen. Door initiatief te nemen zetten kinderen het taalmechanisme in werking te zetten. Door te praten komen zij erachter wat zij nog niet wisten!

5.2.3 Conclusies vanuit de resultaten van de TAK- toets

Uit de metingen in hoofdstuk 4 blijkt dat de kinderen vooruit zijn gegaan. De kinderen begrijpen en gebruiken meer functiewoorden. Met name de voegwoorden en de persoonsaanduidende woorden zijn vooruitgegaan.

Kinderen moeten onderhandelen over hun rol en taken tijdens het spel in de themahoek en bij de verteltafel. Zij gebruiken veel persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden. Tijdens de gesprekken over de hoofdpersonen uit het verhaal en bij het stellen van de wie, wat en waar vragen worden dit soort relaties geoefend³¹.

De voegwoorden worden spelenderwijs geoefend tijdens gesprekken over het verhaal. Vooral bij het vragen naar de oorzaak- gevolg relaties worden volgens de TAK veel voegwoorden gebruikt.

Conclusie: Door het spel bij de verteltafel, de poppenkast en de themahoek worden kinderen gestimuleerd om actief taal te gebruiken. Als er gewerkt wordt met boeken waarin bepaalde zinsconstructies voorkomen, en hoeveelheidwoorden, persoonsaanduidende woorden en functiewoorden op een herhalende wijze terugkomen, dan worden kinderen met name op deze punten gestimuleerd om die zinspatronen en soorten woorden te gebruiken tijdens spel bij verteltafel, poppenkast en themahoek. Kinderen gaan vooruit op deze specifieke zinsconstructies.

In het tweede onderdeel van de TAK- toets, waarbij zinspatronen en betekenisrelaties worden getoetst, is één leerling sterk vooruitgegaan. Zoals ik al eerder heb vermeld in hoofdstuk 2, leren kinderen tot 10 jaar dit het beste door veel zinnen te horen en te produceren in de context van een verhaal, dialoog of een gesprek³².

Conclusie: Herhaald, voorlezen helpt kinderen om de zinnen(taal) beter te begrijpen, waardoor zij meer taal gaan gebruiken.

³¹ TAK- toets

³² Tak- toets

5.3 Conclusies ten aanzien van mijn bevindingen gekoppeld aan de literatuur

Tijdens mijn onderzoek is mij het volgende opgevallen.

- Vanuit de gegevens van de metingen kan ik concluderen, dat de interventies, die ik vanuit mijn literatuuronderzoek heb ingezet, ervoor gezorgd hebben dat de mondelinge taal in mijn groep op een hoger niveau is gekomen. Ik besteedde elke dag 10 minuten aan het fonemisch bewustzijn. Verder maakte ik 2x per dag, 15 minuten gebruik van de kleine kring. Het herhaald voorlezen, 15 minuten per dag, kwam veel aan bod in de grote kring. In een later stadium lazen de kinderen het boek zelf voor in de kring. De aandacht voor de taal kwam ook terug in de liedjes en versjes die over het onderwerp werden aangeboden. Door het interactief voorlezen zijn de kinderen intensief met taal bezig geweest.
- Ikzelf ben erg gefocust geweest op het taalgebruik van de kinderen. Ik heb continu aandacht besteed aan deelname aan gesprekken in de groep en heb ik gelet op het taalgebruik van de kinderen. Ik heb veel positieve feedback gegeven en ben ingegaan op spontane uitingen van de kinderen in verschillende situaties. Deze situaties gebruikte ik om gesprekken op te starten. Als leerkracht heb ik intensief deelgenomen aan de gesprekken. Dat verliep niet altijd makkelijk. Het is een kunst om geïnteresseerd door te vragen bij kinderen. Ik blijf werken aan een goede vraagstelling die nodig is om een kind uit te nodigen tot spreken.
- In de literatuur wordt veel geschreven over het aansluiten bij de belevingswereld of interesse van het kind. Ik sluit mij hier graag bij aan. Het “reuzen- boek” sprak enorm aan door de mooie prenten, het onderwerp en omdat het verhaal in rijmvorm is geschreven. De kinderen luisterden meerdere keren, met veel aandacht naar het verhaal. Door het consequent inzetten van interventies: de voorinstructie in de kleine kring, het oefenen van zinsconstructies door herhaald en interactief voorlezen en aandacht voor de verhaallijn door het stellen van luistervragen, merkte ik al gauw dat de kinderen grote delen van het verhaal mee konden lezen. Dit kwam door de prenten, het voorspellende karakter van het verhaal in rijmvorm en stukken tekst die telkens weer terugkwamen.
- Het interactief voorlezen, waarvan in de literatuur gezegd wordt dat het uitermate geschikt is voor kleuters, heeft ook in mijn groep, een grote bijdrage geleverd om het taalgebruik te stimuleren. De kinderen speelden het verhaal uit in de poppenkast, bij de verteltafel en in de themahoek. Zij gebruikten hierbij grote delen tekst uit het boek.
Ook heeft het interactief voorlezen een goede bijdrage geleverd voor het metalinguïstisch bewustzijn, wat overeenkomt met taalbewustzijn. Tijdens de activiteiten en kringspelletjes gebruikten we de kernwoorden en lag het accent op het fonemisch bewustzijn, dat zich richt op klankstructuren in de taal. Kinderen moesten onderling veel overleggen welke tekst er werd gezegd door welk personage uit het boek, de praktische functies van de taal. Door veel gesprekken te voeren over het verhaal, kregen de kinderen meer

inzicht over de “grap” van dit verhaal. Zij probeerden dit op eigen wijze te verwoorden. Ik zag ook dat kinderen reflecteerden op elkaars taalgebruik. Zij verbeterden anderen op hun uitspraak. Doordat zij anderen verbeteren leren zij eigen taaluitingen te controleren, en leren daarmee reflecteren op hun eigen communicatie.

- Naast de aandacht voor de mondelinge taal wilde ik ook meer aandacht besteden aan de woordenschat door een woordenlijst centraal te zetten. De literatuur vermeldt, dat woordenschat op velerlei gebied belangrijk is voor een goede taalontwikkeling. Bij het samenstellen van de woordenlijst hield ik rekening met woorden die belangrijk zijn om het verhaal te ondersteunen en die nodig zijn voor het spel. Het zijn woorden waar taalzwakke kinderen onvoldoende ervaring mee hebben. De lijst bestond uit zelfstandige naamwoorden, werkwoorden, uitspraken en uitdrukkingen. Ik heb dat aangepakt door de woordenlijst als leidraad van het verhaal te gebruiken tijdens het navertellen van het verhaal bij de verteltafel.

5.4 Aanbevelingen

Op basis van hiervoor genoemde conclusies kom ik tot de volgende aanbevelingen:

Op kindniveau:

- Tijdens de voorinstructie profiteren met name de zwakke kinderen met een cognitief laag niveau van het interactief voorlezen wanneer het verhaal vooraf wordt voorgelezen in een kleine kring. Door met de kernpunten van het interactief voorlezen te werken, worden de tussendoelen van de beginnende geletterdheid aangepakt. Er wordt automatisch gewerkt aan boekoriëntatie, verhaalbegrip, inzicht in de functies van geschreven taal, het uitbreiden van de woordenschat en spreken en luisteren.

Op groepsniveau:

- Het interactief voorlezen van prentenboeken is uitermate geschikt om de mondelinge taal te stimuleren bij kleuters en wil ik aanbevelen bij mijn collega's. Het is een onderdeel van het interactief onderwijs waarbij kinderen betekenisvol, sociaal en strategisch leren zoals ik in hoofdstuk 2 heb aangetipt.
- Naar aanleiding van mijn onderzoek, ervaringen en observaties beveel ik aan om taalactiviteiten in een dagplanning vast te leggen. Wanneer je goed met de map fonemisch bewustzijn werkt, de voorinstructie en gesprekken in de kleine kring gebruikt en herhaald voorleest in de grote kring, moet elke leerkracht in staat zijn, 60 minuten per dag intensief met taal bezig te zijn.

Op schoolniveau:

- De mondelinge taal moet een vaste plek op het rooster krijgen door de hele school. Op die manier wordt het mondelinge taalonderwijs verbeterd. Door actief taalgebruik in te roosteren zal de mondelinge taalvaardigheid van de kinderen zich positief ontwikkelen.
- Interactief leren is ook goed toe te passen in de hogere klassen van onze school. De tussendoelen van de mondelinge taal en de tussendoelen van de woordenschatontwikkeling komen uitgebreid aan de orde. Verder wordt aandacht besteed aan mondelinge taal, interactief leren, begrijpend luisteren, vertellen en presenteren, reflectie op communicatie en reflectie op taal. In de literatuur staan ideeën voor betekenisvolle schrijfactiviteiten en er worden suggesties gegeven om kinderen te leren reflecteren op hun werk. Zij leren vragen stellen en opschrijven, zoeken naar antwoorden, redeneren en argumenteren en resultaten vastleggen.
- Met mijn collega's van de onderbouw heb ik stil gestaan bij het belang van de mondelinge taal. Wij moeten hier veel actiever in zijn. Met name de woordenschat komt onvoldoende tot zijn recht. Ik wil vragen aan de directeur om met het hele team de cursus "Met woorden in de weer" te volgen waarover ik heb gehoord tijdens de intervisiebijeenkomsten. Op de hele school zullen veel kinderen profiteren wanneer er meer aandacht is voor het woordenschatonderwijs.

In dit hoofdstuk heb ik een analyse van mijn onderzoeksresultaten gegeven. Ik heb beschreven welke interventies er in mijn klas goed hebben gewerkt en hoe dit in relatie staat met mijn onderzoeksgegevens. Ook maak ik een koppeling tussen de literatuur en mijn ervaringen in de klas tijdens mijn aanpak om de mondelinge taal meer aandacht te geven.

In het volgende hoofdstuk zal ik het onderzoek evalueren. Ik zal beschrijven hoe ik het onderzoek heb ervaren, wat ik ervan heb geleerd en wat de opbrengsten zijn geweest voor mezelf, de leerlingen en de school.

Hoofdstuk 6 Reflectie, opbrengsten, toekomst

Jeffrey ; 6 jaar en 6 maanden

“Eigenlijk hebben Miléne en Inge voorgedronken. Wij waren eerder....”

In dit hoofdstuk zal ik beschrijven hoe ik het onderzoek heb ervaren en wat ik ervan heb geleerd. Daarnaast zal ik beschrijven wat de opbrengsten zijn geweest voor mezelf, de leerlingen en de school. Ook zal ik ingaan op de sterke en zwakke kanten van mijn onderzoek. Tot slot zal ik aangeven wat dit onderzoek voor mij als persoon heeft betekend en wat ik er in de toekomst mee wil gaan doen.

6.1 Hoe heb ik het onderzoek ervaren

Lang geleden heb ik mijn akte A en B gehaald op de KLOS in Bergen. Ik heb veel ervaring opgedaan in de 27 jaar die ik nu voor de klas sta. Omdat er in het onderwijs zoveel veranderingen zijn heb ik er meerdere malen voor gestaan om deze cursus te volgen. Ik noem het nog steeds cursus omdat ik opleiding zo'n groot en interessant woord vind. Ik, met mijn MAVO zou nu zomaar een opleiding kunnen doen? Eerst waren de 5 kinderen een struikelblok om weer naar school te gaan en toen mijn jongste dochter naar het Palet ging wilde ik daar niet oog in oog staan met de leerkrachten van mijn dochter. Stel je voor dat ik bijzijn van hen moest vertellen wat ik daar wilde leren!

Na verschillende functioneringsgesprekken met de directeur kwam ik er al snel achter dat ik weer aan de studie wilde. Gewoon om mijn kennis op te krikken en om ouders goed te kunnen informeren over de problemen van hun kinderen en het traject dat hun kind, als zorgleerling eventueel zou moeten volgen.

Gelukkig ging mijn collega Kirsten op het laatste moment met mij mee.

De informatie, die ik aangereikt heb gekregen is enorm en de eindopdrachten, die ik moest maken voor de verschillende modules een uitdaging want ik ging wel voor de goede cijfers. Hieruit blijkt dat ik toch een perfectionist ben.

Als ik nu terug kijk op het onderzoek kan ik zeggen dat ik er hard aan heb gewerkt om deze studie met dit onderzoek goed af te ronden. Ik heb er veel van geleerd. Een onderzoek uitvoeren dat doen mijn dochters en ik wist niet wat dat inhield. Ik kon ze daarbij niet vaak helpen. Tijdens mijn onderzoek heb ik regelmatig hulp gevraagd aan mijn oudste dochter. Zij las mijn werk door en gaf mij tips, als dat enigszins kon. Dochter nummer drie heeft mij goed geholpen met mijn computervaardigheden. Verwijzingen, opmerkingen, grafieken en lay-outs, ik weet het nu allemaal. Ik ben er trots op dat het mij gelukt is om voldoende tijd aan mijn literatuurstudie te besteden. Ik moest me weer leren concentreren. Ik heb veel boeken doorgelezen en van alle boeken heb ik een uitsnede gemaakt. Ik heb uit de boeken zo ontzettend

veel informatie kunnen halen dat ik bang was ik het niet zou kunnen onthouden. In het begin was mij ook niet duidelijk hoe ik het onderzoek moest gaan schrijven. De praktische tips, ideeën en activiteiten had ik al vrij snel voor ogen. Het theoretische gedeelte was een chaos. Nu ik aan mijn laatste hoofdstuk bezig ben vallen alle stukjes op zijn plaats en begrijp ik waarom ik de diverse boeken van mijn intervisiebegeleidster aangereikt heb gekregen. Dank zij de leden van mijn intervisiegroepje heb ik dan toch alles af.

Ik begrijp nu ook wat intervisie inhoudt en probeer dat nu met dochter nummer 2 inhoud te geven. Zij moet een onderzoek schrijven en krijgt hulp van mij.

Wie had dat gedacht..... Om ooit samen te leren met je dochters en van je dochters.

6.2 De opbrengsten voor mijzelf als gespecialiseerd leerkracht

Ik ben heel erg trots op mijzelf dat ik het onderzoek afgemaakt. Ik voel mij gespecialiseerd op het gebied van mondelinge taal.

Ik kan daar nu ook beter over praten met mijn collega's. Ik heb gezien hoe enthousiast de kinderen waren en welke vooruitgang dit bij ze heeft gebracht. Ikzelf raakte enthousiast bij het lezen van zoveel aantrekkelijke activiteiten om de mondelinge taal te stimuleren. Het tijdsbestek waarin het onderzoek moest plaatsvinden was helaas kort. Ik heb dan ook geleerd, om niet te veel veranderingen in een keer door te voeren.

Ook heb ik geleerd om de momenten van taal goed vast te leggen in een dagplanning. Daarbij moet ik de tijd goed bewaken om de rust in de groep te bewaren, en om effectief met de leertijd om te gaan.

Ik weet nu dat de verteltafel niet alleen als middel wordt gebruikt om de taalvaardigheid van kinderen te oefenen maar ook als controlemiddel. Je controleert de kinderen op taal om te zien hoeveel taal en kernwoorden de kinderen tijdens het interactief voorlezen hebben opgepikt. De picto's (over het wie, wat en waar) zijn ook een hulpmiddel voor kinderen om grip op het verhaal te krijgen, het helpt ze ordenen. De picto's worden ook gebruikt als doel om te zien wat de kinderen van het verhaal begrepen hebben.

Ik heb geleerd dat ik verandering in mijn thema opbouw moet aanbrengen. Ik werk ontwikkelingsgericht en ben er altijd vanuit gegaan dat je bij het werken met thema's een keuze maakt uit diverse hoeken. Na het lezen van veel literatuur, en het spreken met ervaringsdeskundigen over dit onderwerp, weet ik nu dat dit geen losse hoeken maar een samenhangend geheel van hoeken hoort te zijn. Op deze manier kan de taal, die bij het centraal gestelde boek hoort, in alle hoeken gebruikt worden.

Op het blad, dat ik aan het begin van de opleiding heb moeten maken om mijzelf voor te stellen heb ik geschreven dat ik aan het eind van de opleiding goede gesprekken met ouders kan voeren over de problemen van hun kinderen. Dat ikzelf, het eventuele zorgtraject dat het kind zou moeten volgen, voor ogen heb. Ik wil met meer zelfvertrouwen over mijn werk met kinderen kunnen vertellen en licht andere collega's voor.

Het voeren van gesprekken met ouders gaat mij veel beter af. Ik weet waar ik het over heb en kan de ouders veel meer informatie verstrekken. Wanneer het kind uiteindelijk meer zorg nodig heeft kan ik mijn eigen groepsplan maken om de kinderen meer hulp te geven. Wanneer deze hulp, en ook een individueel handelingsplan niet helpt om het kind te ondersteunen, weet ik nu hoe de zorgroute eruit ziet die het kind moet doorlopen.

Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen en neem niet alles meer klakkeloos aan. Ik probeer heel voorzichtig punten ter discussie te stellen wanneer ik een andere mening heb over bepaalde zaken. Ik durf nu ook problemen, vragen of ideeën aan te kaarten bij de directeur, intern begeleider en collega's.

Ik ben in deze twee jaar persoonlijke gegroeid, op veel gebieden en heb mijn doel bereikt. Ik heb deze tweejarige opleiding afgerond met mooie cijfers, ik kan een kind met problemen in de klas zelfstandig begeleiden, ik kan met voldoende achtergrond informatie vertellen over kinderen met een taalachterstand en ik kan hiervoor een plan opstellen.

Ik ben vaardiger geworden in de competenties die ik voor ogen had:

Realiseren van adaptief onderwijs: instructie en pedagogisch handelen afstemmen op de hulpvragen van zorgleerlingen.

Ik heb geleerd deskundig om te gaan met informatie. Door mijzelf te verdiepen in de leerstof heb ik geleerd om mijn eigen handelen te verbeteren.

Preventief en curatief handelen m.b.t. kenmerkende gedragsproblemen: Toepassen van aangepaste gedragsmethoden, geven van (positieve) waardering en feedback, bevorderen van een positief zelfbeeld

Ik heb hulp geboden die aansprekend is, uitdagend is en motiverend werkt voor kinderen met gedrag en leerproblemen.

Ouders effectief informeren over de ontwikkeling van hun kind, ook als dat emotioneel belastend is en zorgen dat er evenwicht is tussen dialoog en ondersteuning

Ik kan ouders beter informeren over de problemen, onder andere over de mondelinge taalontwikkeling, omdat ik hierover veel literatuur heb gelezen en studieactiviteiten heb bijgewoond.

6.3 De opbrengsten voor de groep

De hele groep heeft geprofiteerd van het extra aanbod van taal. Alle kinderen waren enthousiast en actief betrokken bij het interactief voorlezen en de activiteiten die ik rond het boek van de Gruffalo organiseerde. De zwakkere leerlingen (de drie kinderen uit mijn onderzoeksgroepje) profiteerden het meest van deze aanpak op het gebied van mondelinge taal, vanwege de voorinstructie in de kleine kring.

De kinderen werden door het aansprekende thema gemotiveerd om aan betekenisvolle activiteiten rond het boek te werken. De keuze van het boek is heel belangrijk is om de kinderen goed bij de activiteiten te betrekken. Het verhaal werd in de themahoek, bij de verteltafel en in de poppenkast uitgespeeld. De kernwoorden en de taal uit het boek werd op deze manier vaak herhaald.

6.4 De opbrengsten voor de school

Bij het stimuleren van de mondelinge taalvaardigheid, heb ik veel activiteiten gebruikt die ook voorwaarden zijn voor het leesonderwijs. Goede mondelinge taal is de basis voor het aanvankelijk lezen en schrijven. Door veel voorlezen (interactief), ontluikt de geletterdheid bij kinderen, zoals ik in hoofdstuk 1 heb beschreven³³. Door een groter taalaanbod zullen alle kinderen een grotere passieve en actieve woordenschat opbouwen. Hierdoor hebben zij meer woorden tot hun beschikking om hun gedachten te verwoorden. Kinderen met een grote woordenschat zullen een betere start maken bij het aanvankelijk leesproces, de teksten eerder begrijpen en lezen. Elk kind kan hier voordeel uit halen voor de rest van zijn schoolloopbaan

6.5 Wat zijn de sterke en zwakke kanten van mijn onderzoek?

Het interactief voorlezen is goed te gebruiken bij jonge kinderen. Wanneer het onderwerp aanspreekt bij de kinderen zijn zij super enthousiast en gaat het ontwikkelen van de taal, als het ware vanzelf.

Wanneer je echter aandacht wilt schenken aan de zwakke leerlingen in je groep, zul je een goed klassenmanagement moeten hebben. Ook moet de leerkracht een goed groepsoverzicht hebben om die zwakke kinderen uit te kiezen, die voorinstructie nodig hebben. Verder vraagt het om een goede planning van talige activiteiten. Deze planning moet afgestemd worden op de groep. Welk boek/ onderwerp spreekt aan bij de kinderen en welke activiteiten plan ik met mijn groep zwakke leerlingen. Het vraagt van de leerkracht een goede voorbereiding.

6.5 De toekomst

Ik heb met veel plezier gewerkt aan dit onderzoek. Zowel voor de kinderen als voor mijzelf is het interactief voorlezen een leuke manier om aan de taalontwikkeling van kinderen te werken. Omdat alle kinderen op deze manier profiteren van meer taalaanbod, zal het interactief voorlezen onderdeel blijven uitmaken van mijn klas. Ik blijf het voortzetten vanwege de goede, zichtbare resultaten.

³³Taalontwikkeling en taalstimulering van peuters en kleuters / Goorhuis - Brouwer, S.

Ik ben anders gaan kijken naar de mondelinge taalontwikkeling. Voor mij was het verrassend om te zien hoe belangrijk de mondelinge taalvaardigheid is voor de ontwikkeling van het kind. Ik was mij ervan bewust dat taalvaardigheid van groot belang is om je verstaanbaar en begrijpelijk uit te kunnen drukken maar dat de mondelinge taal zo'n sterke invloed heeft op de ontwikkeling van veel andere gebieden...., daar stond ik niet genoeg bij stil.

Naar aanleiding van mijn onderzoek wil ik mijn collega's overtuigen van het belang van de mondelinge taal. Met name de collega's van de kleuterbouw wil ik wijzen op de interventies die zo goed hebben gewerkt in mijn klas. Door gebruik te maken van deze interventies help je met name de taal zwakke kinderen.

Het is in het belang van alle kinderen dat er expliciet aandacht wordt besteed aan de mondelinge taal. Als we dit doel nastreven zal de ontwikkeling van kinderen op vele gebieden gemakkelijker verlopen.

Literatuurlijst

*Duncan; 6 jaar en 3 maanden
Zijn broertje heeft een oorontsteking.
“Hij heeft en trommeltje in zijn oor.....”*

Boeken

- De Taallijn, Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2/ Activiteitenyclus Post voor Piet/ Expertisecentrum Nederlands
- Handleiding van de TAK- toets
- Hoekenwerk, hoeken in de ontwikkelingsgerichte onderbouw/ Werkgroep centraal in samenwerking met Frea Janssen –Vos; blz. 108
- Map fonemisch bewustzijn;CPS
- Met woorden in de weer, praktijkboek voor het basisonderwijs/ Nulft, D. van den, Verhallen, M., Bussum (2001)
- Mondelinge communicatie/ Damhuis, R., Litjens, P. (2003)
- Pijlers van interactief onderwijs/ Expertisecentrum Nederlands
- Spel en ontwikkeling/ Frea Janssen-Vos
- Taalontwikkeling en taalstimulering van peuters en kleuters / Goorhuis - Brouwer, S.
- Veelzijdig lesgeven in taal, kinderen stimuleren tot vertellen/ Hoofdstuk 9
- Woorden leren, woorden onderwijzen/ Verhallen, 1994
- Zoeken naar woorden;gespreksactiviteiten in de onderbouw/ Bea Pompert, Janneke Hagenaar, Linda Brouwer

Artikelen

- Combilist, een instrument voor taalontwikkeling via interactie/ Damhuis, R., Blauw, A. de & Brandenburg, N. (2004)
- Paper Systematisch en planmatig werken aan taal in de kleuterperiode/ D, Stolwijk/ Y. Leenders – Taalpilots onderwijsachterstanden
- Van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen/ Monique Krings – Heussen(2006)/JSW(jaargang 90)

Internetsites

- Tule.SLO. nl

Bijlage 1

Minimale tijdsbesteding per taalonderdeel:

Beginnende geletterdheid	Tijd	Didactische Aanpassing voor leerlingen met een dreigende achterstand
Boekoriëntatie en verhaalbegrip	Dagelijks 5-15 minuten interactief voorlezen (verhaalbegrip) 1x p/w werken met de verhaallijn	• extra aandacht voor interactief voorlezen in de kleine groep • ouders stimuleren thuis interactief voor te lezen(bv. Logeerbeer, Z@ppelin logeerkoffer • Inzet computer, digitale prentenboeken en andere interactieve software
Functies van geschreven, relatie tussen gesproken en geschreven taal en functioneel schrijven en lezen	Wekelijks 2x in spelhoek Gericht 2x p/w 10- 15 minuten In kring of groepstafel	• Begeleiding intensiveren: elke dag een betekenisvolle schrijfactiviteit met het kind
Taalbewustzijn	Wekelijks 2x 10- 15 minuten	• Meer tijd besteden aan genoemde vaardigheden, bij voorkeur in de kleine groep onder begeleiding van de leerkracht op een speelse manier(voor oefeningen zie handleiding TAK-Toets. • Inschakelen ouders • Screening logopedie
Alfabetisch principe/ fonemisch bewustzijn	Wekelijks 3 tot 5 x 15 minuten	• Meer tijd besteden aan genoemde vaardigheden bij voorkeur in de kleine groep onder begeleiding van de leerkracht op een speelse manier • Inzet van de computer bv. Leescircus(meulenhoff), schatkist met de muis(zwijssen)
Mondelinge vaardigheid	Tijd	
Deelname aan gesprekken	Dagelijks continue aandachtspunt	• Extra aandacht voor gesprekken in de kleine groep • Veel positieve feedback en ingaan op spontane uitingen van kinderen in incidentele situaties; deze situaties aangrijpen om een gesprekje op te starten
Interactief leren	Wekelijks 10- 15 minuten	• Extra aandacht voor begeleide ontdekactiviteiten in een kleine groep waarbij de leerkracht complexe taalfuncties hardop denkend uitvoert en deze ook bij de leerling uitlokt
Begrijpend luisteren	Dagelijks tijdens interactief voorlezen 5- 15 minuten	• Luisterspelletjes • Gesproken, digitale prentenboeken • Voorlezen in de kleine kring • Voorafgaand aan het klassikale voorlezen aandacht besteden aan de ontwikkeling van verhaalbegrip(zie leerlijn geletterdheid)
taalgebruik	Dagelijks continue aandachtspunt	• Intensiveren van gesprekken in kleine groepen • Veel positieve feedback

		en ingaan op spontane uitingen van kinderen in incidentele situaties; Deze situaties gebruiken om een gesprek te starten. • Meespelen met kinderen in de hoeken • Gebruik maken van intermediairs (poppen, knuffels) om taal uit te lokken • Inschakelen van de ouders • Screening van de logopedie
Vertellen en presenteren	Wekelijks 2x 10-15 minuten	• Coöperatieve werkvormen in twee, drie of viertallen • Vertellen over concrete onderwerpen • Samen met de leerkracht vertellen of presenteren • Gebruik maken van een intermediair zoals een poppenkastpop om de drempel tot vertellen te verlagen. • Dramatiseren, spelen van een zelfverzonnen verhaal
Woordenschat	Tijd	
woordenschat	Dagelijks 5- 15 minuten	• Uitbreiding van de tijd naar ruim 30 minuten per dag • Activiteiten in de kleine groep waarbij de themawoorden centraal staan. Bijv. * oriëntatie op het voorlezen * kennismaken met het boek voordat het in de grote kring wordt aangeboden * herhaald voorlezen * verteltafel * praten over concrete voorwerpenwoordenspelletjes (kienstra 2003, deel 5) • Voor leerlingen met onvoldoende basiswoordenschat extra activiteiten in de kleine kring gericht op de ontwikkeling hiervan (kienstra, deel 2) • Woordenschatuitbreiding met behulp van software op de computer

Bijlage 2

Stappenplan voor Interactief voorlezen

- Startactiviteit in de kleine kring
In de kleine kring het prentenboek verkennen en introduceren a.d.h.v.
1) de illustraties:
Je bekijk de voorkant en de achterkant en de illustraties in het boek.
Je bespreekt de kernwoorden en visualiseer deze woorden(foto's, objecten)
Je bespreekt samen de prenten, wat is er te zien.....
Je beeldt kernwoorden uit
2) attributen op de verteltafel:
Met de minst taalvaardige kinderen
Afbeeldingen van kernwoorden visualiseren
De woorden bespreken synoniemen, uitleggen, uitbeelden.
Bespreek de prenten met de kinderen.
- Startactiviteit in de grote kring
Prentenboek introduceren
Kernwoorden uitleggen of laten zien
De prenten bespreken
Kinderen voorspellingen laten doen a.d.h.v. vragen
* Waar denken jullie dat het over gaat?
* Waarom denk je dat?
Ruimte voor kinderen open laten om te reageren.
- Met pictogrammen noteren wat kinderen hebben voorspeld.
Hier later op terug komen of de voorspellingen kloppen!
- Lettermuur
Kinderen wijzen de plaatjes aan van woorden die zij al kennen
Ze tekenen of zoeken hier een plaatje bij en juf schrijft het woord
Kinderen kunnen woorden van flap nastempelen, schrijven of tekenen
Samen met juf op zoek naar de beginletter van het woord
Het woord wordt op de lettermuur gehangen, bij de juiste letter.
- Wie- wat-waar picto's
Na het herhaald voorlezen vragen over wie gaat het verhaal?
Wat gebeurt er in het verhaal?
Waar speelt het verhaal zich af?
De antwoorden worden op de flap geschreven.
De kinderen kunnen de antwoorden ook tekenen(vel in drieën vouwen)
- De verteltafel
Op de verteltafel komen zelfgeknutselde personen uit het boek
Juf bespreekt in de kring wat ze te maken hebben met het verhaal
De juf stimuleert de kinderen de kernwoorden te gebruiken of vult aan.
Personen komen op de verteltafel.
Kinderen nemen spullen mee van thuis voor de verteltafel.
Kinderen kunnen verhaal naspelen met de spullen of een nieuwe variant
- Voorlezen prentenboek in de kleine kring
Aandacht voor de verhaallijn.
Stellen van een luistervraag; waarom was pietje verdrietig?
In de goede volgorde leggen van de prenten uit het boek

Daarbij vertellen ze het verhaal na(stimuleren gebruik kernwoorden)

Juf vat samen, herhaalt en verbetert .

- Liedje over het thema schrijven op een flap
Samen met kinderen kijken naar de uitgeschreven tekst
Zoeken naar de letters van een kernwoord en omcirkelen.
- Digitaal prentenboek
Juf heeft van het boek een PowerPoint gemaakt
Kinderen bekijken het boek in twee - drietallen
Met of zonder begeleiding
- Meespelen in de themahoek
- In de boekenhoek liggen boeken die met thema te maken hebben
- Portfolio gesprek
Werkjes van kinderen bespreken
Waar ben je trots op?
Welk werkje wil je inplakken?
Wat vond je moeilijk/ leuk/ gemakkelijk aan het werkje?
Wat vindt je van het werkje van.....
Wil je er nog iets bijschrijven?

Bijlage 3

Plan van aanpak

Voordat ik de kinderen filmde heb ik het boek: De Spin die het te druk had van Eric Carle behandeld zoals ik dat altijd gedaan heb. Het boek sluit aan bij het thema van dat ik in de klas behandel. Het was herfst en in de klas hadden wij het over spinnen. In de grote kring heb ik het boek voorgelezen en besproken en na afloop heb ik daar een gesprekje over de dieren geluiden aan verbonden. In de kleine kring ben ik met de drie kinderen in gesprek gegaan over de dieren en hun jongen en heb ik samen met deze drie kinderen een verteltafel opgebouwd. Voordat ik de kinderen heb gefilmd, heb ik in de grote kring het verhaal voorgelezen en nagespeeld met behulp van de verteltafel. Daarna gaf ik ook de kinderen gelegenheid om de verhaallijn mee te spelen terwijl ik aan het voorlezen was. De woordenlijst die ik had samengesteld, had ik tussentijds eens behandeld in de kleine kring. Het zijn woorden die een functionele betekenis hebben voor het thema en om het verhaal beter te begrijpen. De activiteiten verbond ik aan het boek maar ook aan het thema "Spinnen". Ik heb liedjes en versjes over de spin aangeboden waarin ook de woorden van mijn lijst in terug kwamen. Ik had een ontdekhoek ingericht met daarin werkbladen, vergrootglazen en ook een spinnenhotel met gastenboek gemaakt. Verder hebben wij een spinnenwandeling gemaakt en daarbij spinnen gefotografeerd. Voor de schoolkrant hebben de kinderen daar een tekst bij gemaakt.

De start van mijn onderzoek

Bij de thema's die volgden ben ik de stappen van het interactief voorlezen consequenter gaan toepassen en kwam er voor mijzelf meer structuur in mijn handelen. Dit kwam ook doordat ik mijn planning op een weekrooster invulde. Het klassenrooster had ik hier ook op ingevuld. Op deze manier kwam ik dichterbij de minimale tijdsbesteding per taalonderdeel en besteedde ik extra aandacht aan de kerndoelen van het interactief voorlezen.

Voorinstructie

Het boek dat op dat moment centraal stond ben ik eerst gaan bespreken in de kleine kring. Deze manier wordt aangeraden om zo de zwakkere kinderen voorinstructie te geven. Ik schonk aandacht aan de prenten en legde de woorden van mijn woordenlijst zo duidelijk mogelijk uit. Vervolgens besprak ik het boek daarna in de grote kring, daarbij merkte ik dat met name J. veel profijt had aan de voorinstructie in de kleine kring. Door de extra voorkennis die J, F, en M in de kleine kring hadden gekregen, zag ik het initiatief om te spreken bij de drie kinderen toenemen. Zij deden voorspellingen in de grote kring, aan de hand van de kaft en de prenten in het boek.

Tijdens het thema van de Gruffalo had Jeffrey zoveel vertrouwen in zichzelf dat hij het boek wilde voorlezen in de grote kring. Dat J. dit uit zichzelf zou aanbieden had ik mij een half jaar terug niet kunnen voorstellen.

Extra aandacht voor de woorden schat

De woordenlijst die ik heb samengesteld met woorden, begrippen en uitspraken uit het boek, gebruikte ik bij de oefeningen uit de map Fonemisch bewustzijn³⁴. Deze oefeningen proberen we elke dag 10 minuten met de klas te doen. Vaak kon ik woorden uit het thema gebruiken. Bij elk thema richtte ik een thematafel in. Iedereen mocht voor deze tafel concrete voorwerpen meenemen die met het thema te maken hadden. De kinderen maakten de woorden en legden deze bij de materialen. Bij de woorden van de lijst heb ik de kinderen de kernwoorden laten tekenen, of laten knippen uit een tijdschrift. Op deze manier wilde ik woordkaartjes maken voor onze woordendoos. Dit werkte niet goed omdat de afbeeldingen niet herkenbaar waren voor de andere kinderen. In het vervolg maak ik zelf de woordkaartjes weer, zoals ik dat altijd heb gedaan, afbeeldingen op een kaart maken met daaronder het woord. Dit kan alleen met woorden die zich ervoor lenen. De woordkaartjes die door de kinderen waren gemaakt wilde ik nog aan een lettermuur hangen om zo betekenisvol met beginrijm bezig te zijn. Ik merkte dat dit niet haalbaar was. Ik werk maar twintig uur en had te veel ideeën. Door tijdgebrek heb ik maar enkele ideeën kunnen verwezenlijken. Op een ander moment wil ik de aangeboden kern en themawoorden een goede plek geven in de klas zodat deze regelmatig in gesprekken en activiteiten terugkomen. Ik heb geprobeerd de woordkaartjes in een doos te bewaren. Dit was niet handig omdat ik vaak moest zoeken naar de juiste kaartjes.

Het woordweb maken bij de thema's heb ik anders aangepakt. Ik heb de woorden zoveel mogelijk proberen te verbinden aan netwerken: gradaties, intensiteit, woordfamilies en categorienamen. Tijdens het schrijven van de woorden heb ik benoemd waarom die woorden bij elkaar horen.

Extra aanbod

Om de verhaallijn duidelijk te krijgen besteedde ik aandacht aan oorzaak – gevolg en aan het maken van een logische reeks in de kleine kring door de prenten uit het boek op chronologische volgorde neer te laten leggen. Daarna vroeg ik vroeg ik de kinderen het verhaal bij de prent te vertellen. In de grote kring stelde ik luistervragen die we na afloop van het verhaal beantwoordden. De zinsconstructie wordt op deze

³⁴ Fonemisch bewustzijn; werkmap voor leerkrachten van groep 1 en 2 van de basisschool; drs. Hetty Wiltink, drs. Susanne Huijbregts, drs. Mariët Forrer/ cps onderwijsontwikkeling en advies

manier geoefend. Bij het eindthema van mijn onderzoek stond het boek van de Gruffalo centraal. J. Donaldson gebruikt in haar boek “De Gruffalo “ veel herhaling van zinnen en omdat het verhaal op rijm geschreven is, lijken kinderen de tekst makkelijk te memoriseren.

Tijdens activiteiten die ik koppelde aan het boek konden de kinderen veel tekst uit het boek herhalen. We hebben het verhaal opgeschreven in een eigen boekje. De kinderen waren zeer gemotiveerd aan het werk en waren trots op het resultaat.

Samen met de kinderen heb ik een poppenkast gemaakt en de poppenkastpoppen. Het verhaal in de poppenkast hebben de kinderen eerst geoefend tijdens het spelen en werken en daarna hebben zij het uitgespeeld voor hun eigen ouders. “De aanwezigheid van publiek stimuleert de kinderen om de teksten zorgvuldig en juist uit te spreken, “ zegt Frea Janssen- Vos op bladzijde 61 van haar boek “Spel en ontwikkeling”.³⁵ Verder hadden de kinderen, onder begeleiding van mijzelf nog een eigen verhaallijn bedacht over de Gruffalo. Het verhaal konden zij verzinnen door een koppeling te maken met het lied dat zij leerden over de Gruffalo. De Gruffalo was jarig maar eenzaam. Dit verhaal konden de kinderen zelf spelen in de themahoek. Ook deze themahoek maakten wij samen.

De verteltafel

Bij de verteltafel keek ik naar de houding en de motivatie van de kinderen. Ik liet ze het verhaal navertellen en uitspelen. Op die manier kon ik controleren of de kinderen de verhaallijn begrepen hadden en of zij het verhaal zelfstandig konden navertellen. Ik heb gelet op het zinsgebruik van de kinderen en of de kinderen uitspraken, terugkerende teksten uit het boek en woorden uit de woordenlijst gebruikten tijdens het navertellen. Ook kon ik goed observeren waar de kinderen steun aan hadden: van mij, de spelattributen of de prenten in het boek.

³⁵ Spel en ontwikkeling; Frea Janssen- Vos en Zoeken naar woorden; gespreksactiviteiten in de onderbouw; Bea Pompert, Janneke Hagenaar, Linda Brouwer.

Bijlage 4

Navertellen met behulp van de verteltafel

Boek; De spin die het te druk had - Eric Carle

Uitwerking van de DVD oktober 2009

Verslag van Jeffrey van der Kuil 6;0 jaar

Jeffrey is verkouden en heeft last van een volle neus. Hij wacht met open mond af. Het is een rustig jongetje dat liever niet in de belangstelling staat. Hij praat erg zacht en is niet erg zeker van zijn eigen kunnen. Toch gebruikt hij wel goede zinnen uit het boek. Jeffrey heeft lang op logopedie gezeten omdat hij bepaalde klanken niet goed uit kon spreken.

Jeffrey heeft wat meer tijd nodig om de juiste taal te vinden. Hij draait zijn ogen weg om na te denken. Soms lijkt hij wel wat te dromen en staart voor zich uit. Oogcontact maken vindt Jeffrey moeilijk. Hij krijgt snel een rood hoofd en draait zijn hoofd weg. Het is duidelijk zichtbaar dat Jeffrey niet voldoende steun heeft aan de dierenfiguren op de verteltafel. Hij heeft moeite om de dieren geluiden te maken of om het werkwoord hiervoor te gebruiken.

Jeffrey kan goed verwoorden hoe de vlieg wordt *gevangen*. Het einde van het verhaal kan Jeffrey niet goed uiten. Hij gebruikt het woord *sliep* maar kan dit niet koppelen aan de drukke dag. Het woord *want* is niet bekend. Hij probeert het wel

Het verhaal van Jeffrey:

....Kwaak, kwaak...(Ik vul aan; kwaakte...) de eend, ga je mee zwemmen in het water? De spin gaf *seen* antwoord, ze had het veel te druk met *haar* weven van haar web.

Tok toktok...(Ik vul aan; kraaide) ga je die vervelende vlieg eh vangen? Dat deed de spin, (Ik vul aan; ze ving..) ze ving de vlieg midden in haar web.

(Ik vul aan; Oehoe..) Hoe...(Ik vul aan; vroeg..) de uil, wie *heb* dit mooie web gemaakt? *Hij* spin gaf *seen* antwoord ze was ze sliep. (Ik vul aan; Ze had het..) ..veel te druk....met *haar* weven van haar web.

Verslag van Femke van der Kroon 5;9 jaar

Femke is een stil meisje in de kring maar tijdens contacten met vriendinnen kan zij de boventoon voeren. Wanneer zij mij afwachtend aankijkt begin ik met de eerste bladzijde. Femke vertelt de tekst samen met mij en gebruikt het woord "briesje". Wanneer Femke het niet weet kijkt zij mij lang aan. Ik spoor haar aan zonder het zelf over te nemen. Femke probeert de tekst letterlijk te herhalen. Ze is er zo op gefocust dat zij niet luistert wat ze vertelt. Bijvoorbeeld; "moe.. loeide het paard, meéé blaade het paard, méh, méh.. mekkerde het schaap ga je mee klauteren en klimmen, Ze kijkt in de lucht om zich het verhaal te herinneren. Ze bedenkt zich niet dat er dierenfiguren op tafel staan om de verhaallijn te ondersteunen. Femke vertelt bij de poes over haareigen poes thuis en onderbreekt het verhaal. Het verwoorden van het slot van het verhaal is moeilijk omdat zij de verleden tijd van *vangen* niet kent, ze

gebruikt het woord *want* niet en koppelt het feit dat de spin *sliep* niet aan de drukke dag.

Het verhaal van Femke:

Kwaak, kwaak...ga je (Ik vul aan; kwaakte..) de eend kwaakte de eend, ga je mee in de...(Ik vul aan; vvv..) vijver zwemmen, maar de spin gaf geen antwoord. Ze had het veel te druk met het weven van haar web.

.....(ik vul aan; Ku...)Kukeleku....(Ik vul aan; kraaide) kraaide het paard..eh de haan, ga je mee (Ik vul aan; die) die vlieg achterna zitten? En dat deed de spin. (Ik vul aan; Ze) Ze (Ik vul aan; ving) *vin* de vlieg in haar web.

Oehoe, oehoe, (Ik vul aan; vroeg de) vroeg de uil, ga je mee..(Ik vul aan; wie heeft..) wie heeft dit mooie web gemaakt, maar de spin gaf geen an...maar ssstat..(Ik vul aan; ze sl..) ze sliep (Ik vul aan; ze had een..) een drukke, drukke dag...(Ik vul aan; gehad) gehad.

Verslag van Maaïke Hilgers 5;1 jaar

Wanneer Maaïke begint met haar verhaal bij de verteltafel heeft ze wat moeite om te starten. Ze kauwt op haar haar en ze veegt haar neus. De tekst van de eerste bladzijde is moeilijk om te verwoorden maar Maaïke durft niet te vragen om hulp en wacht op een reactie van mij.

Tijdens het navertellen gebruikt Maaïke niet de werkwoorden van de dieren geluiden en wacht hier met vertellen. Ik geef haar de hulp die ze nodig heeft. Zou Maaïke met wat meer denktijd en motivatie zelf op het woord zijn gekomen? Maaïke lijkt niet gefocust op het verhaal maar op de dierenfiguren en op de kinderen in de klas. Zij kijkt om zich heen en probeert de figuren te ordenen. Maaïke verwoordt goed hoe de vlieg *gevangen* wordt. De laatste zin verwoordt zij goed. Ze gebruikt de verleden tijd van *slapen* en het voegwoord *want*.

Het verhaal van Maaïke:

...Kwak, kwak.....(Ik vul aan; kwaakte..) de eend. Ga je mee zwemmen? Maar de spin gaf geen antwoord, ze had het veel te druk met het weven van haar web.

(Ik vul aan; maar haar web was nu wel klaar!)

Kukeleku kraaide de aan, ga je mee die vervelende vliegen vangen? Dat deed de spin en ving de vlieg midden in haar web.

Oehoe... wie heeft dat mooie web gemaakt? (ze wacht..Ik vul aan; maar...) de spin sliep..(ze wacht weer .. ze had..) een drukke dag gehad.

Bijlage 5

Navertellen met behulp van de verteltafel

Boek; De Gruffalo

Uitwerking van de DVD maart 2010

Verslag van Jeffrey van der Kuil 6;4 jaar

Jeffrey straalt veel zelfvertrouwen, hij kan niet wachten om te beginnen. Hij kent het verhaal goed en spreekt delen van de tekst letterlijk uit. Omdat hij het verhaal zo goed kent vertelt hij nu te snel waardoor hij woorden vergeet of inslikt. De attributen op de tafel zijn duidelijk bijzaak. Hij vertelt sneller dan hij de personen kan pakken en bewegen. Het boek heeft hij alleen nodig om de volgorde van de details van Gruffalo achter elkaar op te noemen. Verder heeft hij geen ondersteuning nodig.

Jeffrey zoekt geen steun bij mij en heeft geen tijd nodig om de woorden te zoeken die hij nodig heeft. Jeffrey maakt mooie samengestelde zinnen. Hij laat stiltes vallen en gebruikt intonatie. Ook somt hij details op. Het vervoegen van werkwoorden gaan nog niet altijd goed. Jeffrey gebruikt de voegwoorden en, maar en waarvoor. Verder gebruikt hij persoonsaanduidende woorden als: hem, hij, zijn, je, jij mij, mijn, die, dat, ze en ik. Ruimtelijke woorden worden ook gebruikt: in, op, naar, over, tot en "bij mij thuis" en hoeveelheidswwoorden: alles.

Het verhaal van Jeffrey:

In het donker bos daar liep een muisje op pad. Vos zag hem en dacht: Hmmm... lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger kleine muis? Waarvoor kom je niet op de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag, maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo, die ken ik niet! O nee nou wacht maar tot je hem ziet. Hij heb slag tanden en vlijmscherpe klauwen en knarsende kaken die alles kauwen en hij houdt van geroosterde vos. Geroosterde vos zeg je? Dan ga ik maar snel naar mijn holletje toe. Ha, ha, ha lachte de muis. Natuurlijk bestaat er geen Gruffalo. De muis ging verder over het pad, uil zag hem: Hmmm...lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger hé kleine muis, waarvoor kom je niet op de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo...die ken ik niet. O nee wacht maar tot je hem ziet. Hij heeft eeltige knieën, zijn voeten zijn plat, op zijn neus zit een gifgroene wrat. Hij houdt van uilencake. Uilencake zeg je? Oehoe, dan ga ik maar snel naar mijn uilenboom toe. Ha, ha, ha lachte de muis. Natuurlijk bestaat er geen Gruffalo.

Hij loopt weer verder. Slang zag hem en dacht lekker hapje is dat. Jij bent een leuk beestje waarvoor kom je niet op mijn feestje? Beste slang normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo die ken ik niet. O nee wacht maar tot je hem ziet. Hij heb oranje ogen, een tong zo zwart als drop en paarse stekels tot ze staart tot zijn kop en hij houdt van slangenpastei. Slangenpastei.. ik moet gauw naar mijn huisje toe.

Wat is dat beest dan met die slag tanden en vlijmscherpe klauwen en knarsende kaken die alles kauwen. Eeltige knieën zijn voeten zijn plat en zijn neus zit een gifgroene wrat. Oranje ogen, een tong zo zwart als drop en paarse stekels tot ze staart tot ze kop. O moedertje ook, het is een echte Gruffalo.

Hmmm...Muis jij smaakt vast wel lekker..al ben je wat klein. Ho,ho riep de muis, ik

ben het gevaarlijkste dier van het woud. Als ik soms sta te liegen, loop dan maar eens mee dan zul je ze zien vliegen.

Verslag van Femke van der Kroon 6;1 jaar

Femke komt rustig bij de verteltafel zitten. Zij kijkt mij aan en wacht op een begin van mij. Ze zoekt op tafel naar houvast en vervolgens naar het boek. De teksten die herhaald worden in het boek kan Femke goed en foutloos herhalen, vaak ook bij de verkeerde situatie. Femke heeft veel steun aan de rijmende vorm van het verhaal. Als zij de zinnen niet herhaalt zoals in het boek is zij de draad van het verhaal kwijt. Het kost haar veel moeite om dan weer een zin te beginnen. Zij kent het verhaal goed en wil dit exact navertellen. Hierdoor heeft zij veel denktijd nodig. Zij laat lange stiltes vallen en kijkt mij dan vragend aan of probeert het zichzelf te herinneren. Ze is gespannen. Dit zie je aan haar gezicht, bewegingen van de mond en haar handen. Femke kan lange samengestelde zinnen repeteren. Ze gebruikt voegwoorden en, maar, waarom en hierbij. Persoonsaanduidende woorden: hem, hij, zijn, je, jij mij, mijn, dat, die, ze en ik. Ruimtelijke woorden gebruikt Femke ook: in, op, naar, over, tot en "bij mij thuis" en hoeveelheidswwoorden: alles

Het verhaal van Femke:

Een muisje op het pad. Vos zag hem en dacht: Hmmm... lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger kleine muis, waarom kom je niet op de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo, die ken ik niet! O nee, wacht maar tot je hem ziet. Slagtanden heeft ie en vlijmscherpe klauwen en knarsende kaken die alles kauwen. (We hadden een afspraak ..) hierbij de beek. O ja hij houdt erg van (geroos...) geroosterde vos. Geroosterde vos, ik moet snel naar mijn huis. (Ha, ha) hij geloofde het zo, natuurlijk bestaat er geen Gruffalo. (De muis...)ging verder over het pad, uil zag hem en dacht: Hmmm...lekker hapje is dat. Jij wilt zeker mee...waarom kom je niet op de thee bij mij thuis? Beste uil, normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo...die ken ik niet. O nee wacht maar tot je hem ziet. Eeltige knieën, zijn voeten zijn plat, op de punt van zijn neus zit een gifgroene wrat. O ja, hij houdt erg van uilencake. Uilencake? Oehoe, ik moet snel naar mijn uilenboom toe. Ha, ha hij geloofde het zo, natuurlijk bestaat er geen Gruffalo.

(De muis liep verder...) over het pad. Slang zag hem en dacht: Hmm... lekker hapje is dat. Jij hebt zeker...honger... (Dag muis....) ... (jij bent....) zeker wel honger? Waarom kom je niet op me thee bij mij thuis? Beste slang normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo die ken ik niet. O nee, wacht maar tot je hem ziet. Oranje ogen, een tong zo zwart als drop en paarse stekels van zijn staart tot zijn kop. (We hadden een afspraak hier vlakbij..) o ja hij houdt erg van slangenpastei. Slangenpastei.. ik moet snel naar mijn huis. Ha, ha hij geloofde het zo, natuurlijk bestaat er geen Gruffalo.

Wie is dat ...met die slagtanden en vlijmscherpe klauwen en zijn voeten zijn plat en op de punt van zijn neus zit een gifgroene wrat. Ehhh.. (O moedertje...) o, een echte Gruffalo. (Maaike zucht veel en kijkt mij aan (Hmmm...) jij bent klein? (Jij smaakt..) vast wel lekker (al ben je...) wat klein.

Ho,ho nu maak je een fout, ik ben het gevaarlijkste dier van het woud (en als...) je soms denkt dat ik sta te liegen, loop dan maar eens mee dan zie je ze vliegen.

Verslag van Maaïke Hilgers 5;9 jaar

Maaïke vindt het leuk om samen met mij bij de verteltafel te werken. Zij heeft geen moeite om te starten en weet wat er van haar verwacht wordt. Halverwege heeft zij een klein beetje hulp nodig omdat zij de opsomming van de details van de Gruffalo door elkaar haalt en daardoor de rijm wegvalt. Zij kent verhaallijn verder goed en kan snel weer verder. Soms heeft ze even extra denktijd nodig of de steun van prenten uit het boek. Ze maakt samengestelde zinnen en herhaalt veel uitspraken en teksten uit het boek. Zij let niet altijd goed op de inhoud van de tekst waardoor zij personages op verkeerde plaatsen benoemt en situaties verkeerd herhaalt. Maaïke maakt gebruik van de intonatie, stiltes en maakt een opsomming van details bij het beschrijven van de Gruffalo.

Zij gebruikt de volgende functiewoorden. De voegwoorden: en, maar en waarom. Persoonsaanduidende woorden: hem, hij, zijn, je, jij mij, mijn, dat, die, ze en ik. Verder gebruikt Maaïke ruimtelijke woorden: in, op, naar, tot en "bij mij thuis", en hoeveelheidswwoorden: alles.

Het verhaal van Maaïke:

In het donker bos zat een muisje op pad. Vos zag hem en dacht: Hmmm... lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger hé kleine muis? Waarom kom je niet om de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag, maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo, die ken ik niet! O nee... wacht maar tot je hem ziet. Slagtanden heeft ie en vlijmscherpe klauwen en knarsende kaken die alles kauwen en hij houdt eigenlijk van geroosterde vos. Geroosterde vos? Ik moet gauw naar mijn vossenhol toe.Uil zag hem: Hmmm...lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger hé kleine muis, waarom kom je niet om de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. De Gruffalo...die ken ik niet. O nee wacht maar tot je hem ziet. Hij heeft eeltige knieën, zijn voeten zijn plat en op zijn punt van zijn neus zit een gifgroene wrat. Hij houdt heel erg van uilencake. Van uilencake zeg je? Oehoe, ik moet gauw eens naar mijn uilenboom toe.Slang zag hem en dacht: Hmmm...lekker hapje is dat. Jij hebt zeker wel honger kleine muis? Waarom kom je niet om de thee bij mij thuis? Beste vos normaal zou ik zeggen graag maar ik eet bij de Gruffalo vandaag. Gruffalo die ken ik niet. O nee wacht maar tot je hem ziet. Hij heeft oranje ogen, een tong zo zwart als drop en paarse stekels van zijn staart tot zijn kop. Hij houdt erg van slangenpastei. Van slangenpastei....ik moet gauw eens naar mijn slangenhuis toe. Wie is dat beest met dat vlijmscherpe klauwen en knarsende kaken die alles kauwen. een tong zo zwart als drop en paarse stekels tot ze staart tot ze kop, zijn ogen zijn oranje,... zijn tong zo zwart als drop en een gifgroene wrat. O moedertje o, het is een echte Gruffalo. Hmmm...Muis (dat is nog eens..) fijn, jij smaakt vast wel lekker...al ben je wat klein. Ho,ho, nu maak je een fout! Ik ben het gevaarlijkste dier van het woud. Als je soms... loop dan maar eens mee(dan..) dan zul je ze zien vliegen.

Bijlage 6

Fouten analyse

Zinsbegrip 1 Functiewoorden

Afgenomen op 15- 10- 2009 en op 04-03-2010

Aantal opgaven 42

Hoeveelheidswwoorden	Oktober foutscore	Maart foutscore
Jeffrey		
Femke	Bij welke clown is de middelste knoop zwart? Welk huis heeft de meeste ramen?	Bij welke clown is de middelste knoop zwart? Welk huis heeft de meeste ramen? Welk meisje heeft evenveel ballonnen als de jongen?
Maaïke	Bij welke clown is de middelste knoop zwart?	

Ruimtelijke woorden	Oktober foutscore	Maart foutscore
Jeffrey	Welke fietser gaat rechtsaf? Welke pijl wijst naar links?	Welke pijl wijst naar links?
Femke	Welk kuiken loopt het dichtst bij de kip? Welke poes zit voor de mand?	Welk kuiken loopt het dichtst bij de kip? Welke fietser gaat rechtsaf? Welke pijl wijst naar links?
Maaïke	Welke fietser gaat rechtsaf? Welke pijl wijst naar links? Welke kist staat tussen het huis en de boom?	Welke fietser gaat rechtsaf? Welke pijl wijst naar links?

Persoons aanduidende woorden	Oktober foutscore	Maart foutscore
Jeffrey	Hij kijkt in haar boek. Hij wijst naar hen.	Hij wijst naar hen.

	Zij trekt hem. Moeder snuit zijn neus.	Moeder snuit zijn neus.
Femke	Hij kijkt in haar boek. Zij wijst naar hen. Hij kijkt op haar horloge. Moeder snuit zijn neus.	Zij tikt hem. Hij wijst naar hen. Moeder snuit zijn neus.
Maaïke	Zij tikt hem. Hij kijkt in haar boek. Zij wijst naar hen. Zij trekt hem. Hij kijkt op haar horloge. Hij duwt haar. Moeder wast zich.	 Zij wijst naar hen. Hij kijkt op haar horloge. Moeder snuit zijn neus

Voegwoorden	Oktober foutscore	Maart foutscore
Jeffrey	Els zette haar muts op, nadat zij haar laarzen had aangetrokken.	Els zette haar muts op, nadat zij haar laarzen had aangetrokken.
Femke	Tom trekt zijn schoenen aan, voordat hij zijn hoed opzet. Terwijl het meisje haar handen wast, poets de jongen zijn tanden. Els zette haar muts op, nadat zij haar laarzen had aangetrokken. Peter heeft zijn pet op als hij de bezem heeft gepakt.	Tom trekt zijn schoenen aan, voordat hij zijn hoed opzet. Omdat het regent gaat Tom niet fietsen.
Maaïke	Tom trekt zijn schoenen aan, voordat hij zijn hoed opzet.	Tom trekt zijn schoenen aan, voordat hij zijn hoed opzet. Els zette haar muts op, nadat zij haar laarzen had aangetrokken.

Bijlage 7

Fouten analyse

Zinsbegrip 2: Zinspatronen

Totaal aantal opgave: 42

Afgenomen op 15- 10- 2009

Jeffrey A- score hoog	Femke E- score laag	Maaïke C- score hoog
• Het boek waar de jongen uit leest, is dik. • Het meisje heeft een pop en draagt een hoed. • Vader legt het boek op de krant. • Dit glas zit nog niet vol. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Zij heeft zelfs de poes een strik gegeven.	• Het boek waar de jongen uit leest, is dik. • De jongen zet de auto op de doos. • Het meisje heeft een pop en draagt een hoed. • De jongen wordt door het meisje getrokken. • De bakker legt op de schaal ronde koekjes. • Vader legt het boek op de krant. • De bus wordt door de auto getrokken. • De jongen laat de juffrouw een foto zien. • Hij had beter naar bed kunnen gaan. • Als Wim wat dunner was, zou hij door de deur kunnen. • De poes heeft weer een muis gevangen. • De man eet nog een banaan. • Denise had haar paraplu beter niet open kunnen doen. • De hond is niet groter. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Hij heeft eerst een meisje getekend. • De jongen heeft nog steeds geen ijsje. • De bakker ziet niet dat de jongen van de taart eet. • Regende het maar niet, denkt Ali.	• Vader draagt een tas en een kind. • Aan dat meisje geeft Jan met de pet zwarte schoenen. • Aan dat meisje geeft Kees een boek. • Hij had beter naar bed kunnen gaan. • Als Wim wat dunner was, zou hij door de deur kunnen. • De man eet nog een banaan. • De hond is niet groter. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Hij heeft eerst een meisje getekend. • Zij heeft zelfs de poes een strik gegeven. • De bakker ziet niet dat de jongen van de taart eet.

Fouten analyse

Zinsbegrip 2: Zinspatronen

Totaal aantal opgave: 42

Afgenomen op 04- 03- 2010

Jeffrey B- score hoog	Femke C- score hoog	Maaïke D- score hoog
• Het boek waar de jongen uit leest, is dik. • Het meisje heeft een pop en draagt een hoed. • Hij had beter naar bed kunnen gaan. • De man eet nog een banaan. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Zij heeft zelfs de poes een strik gegeven.	• Het boek waar de jongen uit leest, is dik. • Vader draagt een tas en een kind. • De jongen rijdt met zijn fiets tegen de kar. • De jongen tekent een huis en een meisje. • Hij had beter naar bed kunnen gaan. • Als Wim wat dunner was, zou hij door de deur kunnen. • De poes heeft weer een muis gevangen. • De man eet nog een banaan. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Zij heeft zelfs de poes een strik gegeven.	• Het boek waar de jongen uit leest, is dik. • De bakker legt op de schaal ronde koekjes. • De jongen rijdt met zijn fiets tegen de kar. • De jongen tekent een huis en een meisje. • Aan dat meisje geeft Kees een boek. • Hij had beter naar bed kunnen gaan. • Als Wim wat dunner was, zou hij door de deur kunnen. • De hond is niet groter. • Als het droog was, zou hij wel gaan fietsen. • Hij heeft eerst een meisje getekend. • Zij heeft zelfs de poes een strik gegeven.

Bijlage 8

Enquête formulier oktober 2009 van J.



Vertelt Uw kind wel eens over school, of andere gebeurtenissen?
ja, altijd als we terug fietsen van school thuis

Over welke onderwerpen kunnen deze gesprekken gaan?
letteris wat te leest zoals de inu. Bibliotheek, spinnen

Begrijpt u wat uw kind vertelt?
ja zeker

Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt?
ja.

Hoe is het woord gebruik en zinsbouw?
gaat steeds beter

Kijkt u weleens samen televisie? Praten jullie over wat jullie hebben gezien?
ja, dan vooral over vis tv - voetbal

Leest u samen verhalen? Doet u dit ook weleens om de beurt?
ja, heel weinig, dat doet ie met opa veel

Kan Uw kind aan de hand van de kaft voorspellen waar het boek over zal gaan?
ja

Hoe laat hij dit zien?
door het te vertellen dat ie het boek niet leuk vindt

Begrijpt Uw kind de verhalen? en een ander verhaal wil
ja, de meeste wel

Zo ja hoe weet u dit?
hij vertelt dan over de hoofdpersoon of die verdrietig is / of

Praat u over het verhaal wat er in gebeurd? En hoe het zou kunnen aflopen?
nee, maar wel nu over de trouwen, overlijden van omi,

Stelt u wel eens vragen over het verhaal?
nee.

Kan Uw kind het verhaal zelf na vertellen? ja, beide

- Met behulp van de prenten uit het boek
- Zonder hulp van prenten uit het boek

Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden?
ja.

Leest u ook wel eens informatieve boeken voor? Wie zoekt de boekjes uit?
nee.

Weet uw kind al iets over het onderwerp, als hij een boekje kiest of is deze informatie nieuw?
nee

Hoe controleert u dit?
-

Vraagt uw kind Waarom-vragen?
soms.

Begrijpt en hanteert hij de regels van communicatie?
nee.



Bijlage 9

Enquête formulier maart 2010 van J.



Omcirkelen wat van toepassing is.

Begrijpt en hanteert uw kind de regels van communicatie?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt uw kind weleens waarom vragen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Kan Uw kind een verhaal zelf na vertellen?			
• Met behulp van de prenten uit het boek	☒ ja	☐ soms	☐ nee
• Zonder hulp van prenten uit het boek	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt u wel eens vragen over het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Bespreekt u het verhaal?	ja	☒ soms	☐ nee
Praat u over het verhaal wat er in gebeurt? En hoe het zou kunnen aflopen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Begrijpt Uw kind het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Weet uw kind al iets over het onderwerp wanneer het een boekje kiest?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Kan het voorspellingen doen a.d.h.v. de kaft?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Leest u ook wel eens informatieve boeken voor?	ja	☐ soms	☒ nee
Leest u wel eens samen met uw kind?	ja	☒ soms	☐ nee
Gebruikt uw kind goede woorden en zinnen?	ja	☒ soms	☐ nee
Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Begrijpt u wat uw kind vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vertelt Uw kind wel eens over school?	☒ ja	☐ soms	☐ nee





Na de enquête in oktober 2009 ben ik met mijn onderzoek gestart.

De hoofd- en deelvragen van mijn onderzoek zijn:

- Helpt interactief voorlezen bij kinderen om de mondelinge taalvaardigheid te ontwikkelen
- Helpt extra aandacht voor het uitbreiden van de woordenschat, om de mondelinge taalvaardigheid te vergroten?
- Helpt extra aandacht voor luisteren om strategieën en vaardigheden van het begrijpend luisteren aan het aanleren?

De laatste 5 maanden heb ik hieraan veel aandacht besteed.

Wilt U hieronder kort beschrijven of u dit thuis heeft gemerkt. Ik ben hier erg nieuwsgierig naar.

Hieronder kunt u een korte toelichting geven:

Wij vinden dat Jeffrey's zinsopbouw beter is geworden, praat veel goede

woorden en zinnen. Soms zegt ie bepaalde woorden niet goed en dan goed zeggen. Hij moet het wel nazeggen. Bepaalde woorden blijven moeilijk.

Wat me opvalt is dat ie kan praten en luisteren tegelijk.



Hartelijk bedankt voor de medewerking
Clasien Bregman Snaas

Bijlage 10

Enquête formulier oktober 2009 van F.

Vertelt Uw kind wel eens over school, of andere gebeurtenissen? *ja*

Over welke onderwerpen kunnen deze gesprekken gaan? *Waar ze speelde en met wie b.v. de huishoek en wat ze wel of niet leut vond*

Begrijpt u wat uw kind vertelt? *ja*

Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt? *ja*

Hoe is het woord gebruik en zinsbouw? *goed te volgen*

~~Kijkt u wel eens samen televisie? Proten jullie over wat jullie hebben gezien?~~ *ja, ja* *we kijken bijna elke avond samen naar netische programma's*

~~Leest u samen verhalen? Proet u dit ook wel eens om de beurt?~~ *ja, soms*

Kan Uw kind aan de hand van de kaft voorspellen waar het boek over zal gaan? *Weet ik niet. De meeste boeken die we thuis hebben weet ze het verhaal al.*

Hoe laat hij dit zien?

Begrijpt Uw kind de verhalen? *vaak wel en zo niet vraagt ze door.*

Zo ja hoe weet u dit?

Praat u over het verhaal wat er in gebeurd? En hoe het zou kunnen aflopen? *ja ja*

Stelt u wel eens vragen over het verhaal? *ja*

Kan Uw kind het verhaal zelf na vertellen?

Met behulp van de prenten uit het boek ☒

Zonder hulp van prenten uit het boek

Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden? *ja*

~~Leest u ook wel eens informatieve boeken voor? Wie zoekt de boekjes uit?~~ *fante*

~~Weet uw kind al iets over het onderwerp, als hij een boekje kiest of is deze informatie nieuw?~~ *soms wel, soms niet*

~~Hoe controleert u dit?~~ *Dat merkt je aan haar reactie en haar vragen.*

~~Vraagt uw kind Waarom-vragen?~~ *absoluut! Ze zit helemaal in die fase.*

Begrijpt en hanteert hij de regels van communicatie?

ja.

Bijlage 11

Enquête formulier maart 2010 van F.



Omcirkelen wat van toepassing is.

Begrijpt en hanteert uw kind de regels van communicatie?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt uw kind weleens waarom vragen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Kan Uw kind een verhaal zelf na vertellen? • Met behulp van de prenten uit het boek • Zonder hulp van prenten uit het boek	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt u wel eens vragen over het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Bespreekt u het verhaal?	☐ ja	☒ soms	☐ nee
Praat u over het verhaal wat er in gebeurt? En hoe het zou kunnen aflopen?	☐ ja	☒ soms	☐ nee
Begrijpt Uw kind het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Weet uw kind al iets over het onderwerp wanneer het een boekje kiest?	☐ ja	☒ soms	☐ nee
Kan het voorspellingen doen a.d.h.v. de kaft?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Leest u ook wel eens informatieve boeken voor?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Leest u wel eens samen met uw kind?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Gebruikt uw kind goede woorden en zinnen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Begrijpt u wat uw kind vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vertelt Uw kind wel eens over school?	☐ ja	☒ soms	☐ nee



Bijlage 12

Enquête formulier oktober 2009 van M.



Vertelt Uw kind wel eens over school, of andere gebeurtenissen? *Ja, vaak. Wat Het Thema*

Over welke onderwerpen kunnen deze gesprekken gaan? *spinners is. spinners, restaurant, (lampen, snoep, stempels, kleuren) (Hogmat-snoep. (pinnenkeuken) spin)*

Begrijpt u wat uw kind vertelt? *Ja.*

Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt? *Ja.*

Hoe is het woord gebruik en zinsbouw? *Goed. maarke kan goede zinnen o maken.*

Kijkt u weleens samen televisie? Praten jullie over wat jullie hebben gezien? *Ja.*

Leest u samen verhalen? Doet u dit ook weleens om de beurt? *Ja.*

Kan Uw kind aan de hand van de kaft voorspellen waar het boek over zal gaan? *Ja. Sedere word lees ik voor aan Anne & Maaike*

Hoe laat hij dit zien? *Ja. maarke zegt dan dat staat op de voorkant van 't boek.*

Begrijpt Uw kind de verhalen? *Ja.*

Zo ja hoe weet u dit? *Herhaling van wat vertelt is. (je krijgt een terugkoppeling).*

Praat u over het verhaal wat er in gebeurt? En hoe het zou kunnen aflopen? *Ja.*

Stelt u wel eens vragen over het verhaal? *Ja.*

Kan Uw kind het verhaal zelf na vertellen? *Redelijk*

- Met behulp van de prenten uit het boek *Ja*
- Zonder hulp van prenten uit het boek *Redelijk.*

Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden? *Ja. Regelmatig.*

Leest u ook wel eens informatieve boeken voor? Wie zoekt de boekjes uit? *Ja. Samen. Anne mag er een paar uitkiezen maarke ook en dan mama.*

Weet uw kind al iets over het onderwerp, als hij een boekje kiest of is deze informatie nieuw? *Klein beetje soms ook nieuw.*

Hoe controleert u dit? *Ja. Regelmatig.*

Begrijpt en hanteert hij de regels van communicatie? *Ja.*



Bijlage 13

Enquête formulier maart 2010 van M.



Omcirkelen wat van toepassing is.

Begrijpt en hanteert uw kind de regels van communicatie?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt uw kind weleens waarom vragen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vraagt Uw kind wel eens naar de betekenis van onbekende woorden?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Kan Uw kind een verhaal zelf na vertellen? • Met behulp van de prenten uit het boek • Zonder hulp van prenten uit het boek	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Stelt u wel eens vragen over het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Bespreekt u het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Praat u over het verhaal wat er in gebeurt? En hoe het zou kunnen aflopen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Begrijpt Uw kind het verhaal?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Weet uw kind al iets over het onderwerp wanneer het een boekje kiest?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Kan het voorspellingen doen a.d.h.v. de kaft?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Leest u ook wel eens informatieve boeken voor?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Leest u wel eens samen met uw kind?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Gebruikt uw kind goede woorden en zinnen?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Zit er een logisch volgorde in het verhaal wat hij/zij vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Begrijpt u wat uw kind vertelt?	☒ ja	☐ soms	☐ nee
Vertelt Uw kind wel eens over school?	☒ ja	☐ soms	☐ nee





Na de enquête in oktober 2009 ben ik met mijn onderzoek gestart.
De hoofd- en deelvragen van mijn onderzoek zijn:

- Helpt interactief voorlezen bij kinderen om de mondelinge taalvaardigheid te ontwikkelen
- Helpt extra aandacht voor het uitbreiden van de woordenschat, om de mondelinge taalvaardigheid te vergroten?
- Helpt extra aandacht voor luisteren om strategieën en vaardigheden van het begrijpend luisteren aan het aanleren?

De laatste 5 maanden heb ik hieraan veel aandacht besteed.

Wilt U hieronder kort beschrijven of u dit thuis heeft gemerkt. Ik ben hier erg nieuwsgierig naar.

Hieronder kunt u een korte toelichting geven:

U vindt 't Heel knap dat de
kleuters 't verhaal zo goed
kunnen onthouden en vertellen.
Ze krijgen zoveel informatie
uit boek de gruffalo.



Hartelijk bedankt voor de medewerking
Clazien Bregman Snaas